

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Textil jako specifické médium ve výtvarných
činnostech na II. stupni ZŠ

Textiles as a specific medium in art activities at 2nd
degree of primary

Vypracovala: Pavlína Stejskalová

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph. D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/19 98 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 24. 6. 2014

.....

podpis studentky

Poděkování

Za neocenitelnou a nezištnou pomoc, cenné rady a připomínky při vypracování této práce děkuji PhDr. Aleši Pospíšilovi, Ph. D. Dále děkuji Mgr. Janě Bártové za možnost výuky v jejích hodinách výtvarné výchovy a Bc. Anně Mášové za realizaci lekcí. Svě rodině a přáteli za morální podporu.

Pavčina Stejskalová

Anotace

STEJSKALOVÁ, Pavlína. *Textil jako specifické médium ve výtvarných činnostech na II. stupni ZŠ*. České Budějovice, 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Aleš Pospíšil.

Klíčová slova

Žáci, učitel, textil, výtvarné lekce, 2. stupeň ZŠ, výtvarná výchova

Práce se zabývá textilem jako specifickým médiem ve výtvarné výchově na druhém stupni základní školy.

Teoretická část popisuje roli textilu v kultuře. Zabývá se jeho využitím v umělecké tvorbě a popisuje ho v historickém kontextu. Zároveň zachycuje práci významných textilních výtvarnic a pedagožek Karly Cikánové, Jany Skarlantové a Taťány Šteiglové. Zdůrazňuje přednosti a didaktický aspekt použití textilu ve výtvarných činnostech a reflektuje možnosti výtvarného textilního vzdělávání v České republice.

Praktická část obsahuje osm autorských lekcí zaměřených na využití textilu ve výtvarné výchově na druhém stupni základní školy. Součástí je také jejich částečná realizace a reflexe.

Abstract

Textiles as a specific medium in art activities at 2nd degree of primary

Keywords

Pupils, teacher, textile, art lessons, second grade of elementary school, art

The thesis focuses on textile as a specific medium in arts lessons at the second grade of elementary schools.

The theoretical part describes the role of textile in culture. It explores the utilisation of textile in arts and in historical context. It also tracks the work of important textile designers, graphic artists and pedagogues Karla Cikánová, Jana Skarlantová and Tat'ána Šteiglová. It emphasizes the advantages and the didactic aspects of utilising textile in arts and reflects on the possibilities and opportunities of using textile in art lessons in the Czech Republic.

The practical part includes eight authorial lessons focusing on using textile as an educational element at the second grade of elementary school. A part of the thesis also reflects on how they were partially put in practice.

Obsah

I. Teoretická část

Úvod.....	8
1 Textil jako součást kultury	11
1.1 Textil v životě člověka	11
1.2 Přehled historického vývoje textilní tvorby	12
1.3 Charakteristika a členění textilu jako materiálu.....	20
2 Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě.....	21
3 Textilní vzdělávání v České republice	26
3.1 Sekundární vzdělávání v oblasti textilu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	26
3.2 Sekundární vzdělávání v oblasti textilu	27
3.3 Terciární vzdělávání v oblasti textilu.....	32
4 Textil jako médium ve výtvarných činnostech.....	35
5 Vybrané osobnosti věnující se propojení textilní tvorby a pedagogické činnosti	38
5.1 Cikánová Karla.....	38
5.2 Skarlantová Jana.....	39
5.3 Šteiglová Taťána	41

II. Praktická část

6 Lekce výtvarné výchovy s využitím media textilu na II. stupni ZŠ.....	44
6.1 První lekce: Neviditelný plášť	45
6.2 Druhá lekce: Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají	47
6.3 Třetí lekce: Bojovné umění či umění bojovat	49
6.4 Čtvrtá lekce: Záhadná opona.....	51
6.5 Pátá lekce: Čarovný koberec	52
6.6 Šestá lekce: Ptačí rozhled.....	54
6.7 Sedmá lekce: Boudníkova textilie.....	55
6.8 Osmá lekce: Proměnný rytmus	57
7 Závěr.....	58
8 Seznam použitých zdrojů	60
8.1 Tištěné informační zdroje	60

8.2	Elektronické informační zdroje.....	61
9	Obsah obrazových příloh.....	67
	I. Přílohy k teoretické části	68
	II. Přílohy k praktické části – fotodokumentace lekcí	87
10	Seznam zdrojů obrazové dokumentace	112
	I. Seznam příloh k teoretické části.....	112
	II. Seznam příloh k praktické části – fotodokumentace lekcí.....	115

Úvod

Přestože textil je tradiční materiál, který nás provází již od dob pravěkých, v kontextu současné výtvarné výchovy na II. stupni ZŠ se jedná o velmi podceňované médium. Až na několik výjimek se v praxi objevuje především v textilních aplikacích a kolážích.

Cílem této práce je poukázat na textil nejen jako na materiál spojovaný s oděvy a výrobky denní potřeby, ale také představit jej jako specifické médium, jak je vnímáno v kultuře, v kontextu historického vývoje, umělecké tvorby a ve výtvarných činnostech, kde se textilní tvorba objevuje v rámci odkazu na tradiční lidové řemeslo, experimentální a intermediální aktivity a jako prvek motivace či námětu. Součástí této práce je také vytvoření osmi autorských lekcí, při kterých bude textil využit v hodinách výtvarné výchovy na II. stupni základní školy.

Inspirací pro vytvoření této diplomové práce byl zejména můj dlouhodobý osobní zájem o textil. Ten se projevil již při studiu textilního výtvarnictví na střední škole. Zároveň to byla i výzva pokusit se aplikovat textilní materiál prostřednictvím experimentálních a intermediálních aktivit do hodin výtvarné výchovy. Velkým vzorem pro napsání této práce bylo bezesporu i poznání knižních publikací a práce významných osobností věnujících se obdobnému problému, a to Karla Cikánová, Jana Skarlantová a Taťána Šteiglová.

Studiem textilního oboru mi byly poskytnuty základní znalosti z technologie materiálů, ale i primární vědomosti a dovednosti v zacházení s ním. Prostudování materiálu je velmi důležité, a právě proto se teoretická část diplomové práce zabývá obecnou rovinou vnímání textilu jako součástí kultury, pro niž je důležité uchopení role textilu v životě člověka. V práci je dále uveden stručný přehled historického vývoje textilní tvorby, souhrnná charakteristika a členění textilu jako materiálu.

V dějinách textilní tvorby je kladen důraz na velký přelom v 50. a 60. letech 20. století. V těchto desetiletích se objevilo velké množství nových postupů a publikací, které se zabývaly danou problematikou, a dávaly nahlédnout danému oboru více do hloubky. Obzvláště důležitá byla práce Antonína Kybala – jeho pojetí tapisérie překonalo své hranice užité formy na pozici uměleckého díla. Představení textilu jako specifického média v umění demonstrují ukázky výtvarníků, kteří přesáhli svými díly

soudobé pojetí textilní tvorby. Pro ucelený souhrn je práce doplněna přehledem současného sekundárního a terciárního vzdělávání v textilních oborech na území České republiky.

Teoretická analýza prostoru a prací vybraných osobností, využívajících textil jako specifické médium ve výtvarných činnostech, mapuje možnosti využití a inspirace pro praktickou část diplomové práce. Tu tvoří soubor osmi autorských lekcí zaměřených na textil ve formě materiálu, námětu či jako součást motivace. Dalším z cílů je reflexe uskutečněných lekcí a obrazová dokumentace jejich realizace.

I. Teoretická část

1 Textil jako součást kultury

Textil je materiál, který provází každého z nás. Setkáváme se s ním prakticky od narození až po smrt. Není znám jiný materiál, který by byl s člověkem tak úzce spjat. Historie textilu sahá až do pravěku a jeho význam je vnímán nejrůznějšími způsoby. Nejčastěji bývá spojován s ochrannou funkcí v podobě oděvů anebo ve spojení s architekturou. Mnozí autoři ho dokonce nazývají druhou kůží člověka. Velmi důležité jsou i jeho další úlohy např. sociální, praktická i estetická. V architektuře se setkáváme nejvíce se stránkou estetickou, kdy textil slouží k ozdobě stěn v podobě tapisérií nebo jako dekorace podlah. Může však mít i čistě praktické využití či posloužit jako doplněk k vytvoření životního komfortu. U stanů a jurt lze textil považovat jako architekturu samu.¹

Dnes se význam textilu poněkud mění. Se zvláštním druhem textilií se můžeme setkat v lékařství, stavebnictví, jako součást dopravních prostředků a využívá se i v kosmonautice. Velmi specifický a ojedinělý význam má textil v lidové tvorbě a to díky řemeslnému zpracování. Právě z řemesla přechází textil do designu a užitého umění. Přestože textil skýtá mnohé možnosti svého využití a dokáže inspirovat materiálově i námětově, jeho uplatnění a pozornost nejsou takové, jaké by si tento materiál zasloužil.

1.1 Textil v životě člověka

Život člověka je úzce spjat s textiliemi. Doposud jsme v odívání nenašli vhodnou alternativu, která by dokázala textil zcela nahradit. Oděv je již od pradávna vnímán jako součást lidské bytosti, především pro svou ochrannou funkci a sociální význam, avšak v mnohých kulturách je spojen také s mysticismem, magičností a erotikou. Ostatně o tom, že šaty dělají člověka, vypráví ne jeden příběh, pohádka či píseň. Oděvem si člověk osvojuje svoji společenskou roli a vytváří vlastní identitu. S jeho pomocí se můžeme do společnosti začlenit, či naopak se z ní vymezit. Lze ho vnímat jako něco běžného, všedního i naopak příležitostného a svátečního. Jak píše Jana Skarlantová ve své publikaci *Od fíkového listu k džínům*, oděv „je viditelným potvrzením naší osobnosti.“²

¹ [Srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 8-9.

² SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 1999. s. 9.

Textil na nás působí velmi intenzivně. Může to být mimo jiné tím, že je to materiál, který lze vnímat čtyřmi z pěti našich základních smyslů. První na řadu přichází většinou zrak. Nepřeberné množství barev a vzorů je pastvou pro oči. Druhý smysl, který okouzlí, když se přiblížíme, je hmat. Textilie mají nejrůznější struktury, jež v nás vyvolávají různorodé pocity, např. hladký samet a hedvábí nás mohou vybízet k tomu, abychom si je vzali do rukou a pohladili. Když si vybíráme oblečení, jedno z kritérií bývá materiál. Je důležité, aby nás oděv na kůži nesvěděl či neškrábal. Hmatové vjemy jsou tak silné a intenzivní, že se názvy některých textilií používají v přeneseném významu, například *sametová pleť*. Další vjem, který je velmi silný, je vjem čichový. Platí však jen u přírodních materiálů. V dnešní době už nespřádáme nit z vlněného či lněného rouna, jako tomu bylo dříve, takže čichové vjemy spojené s přírodními textiliemi nejsou už tak obvyklé, avšak určitě dle pachů rozpoznáme, zda se jedná o textilií přírodní či umělou. K určování textilií není běžné používat sluch, i když u některých materiálů je tento smysl také důležitý, například při vzpomínce na dětská léta, „pochod’áky“ a šust’ákové kombinézy, které zněly po celém lese.³

1.2 Přehled historického vývoje textilní tvorby

Jak již bylo popsáno výše, textil i textilie jsou neodmyslitelnou součástí člověka. A obdobně je to i s jejich historií. Především vývoj a historické proměny odívání představují důležitou část dějin. Oděv však není hlavní a zásadní gró této práce, a tak tato kapitola vypovídá spíše o stručném nástinu vývoje textilních surovin a jejich následném zpracování a končí velkým převratem ve vnímání textilií ve 20. století, který je podrobněji popsán prostřednictvím autorů v kapitole 2 *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě*.

Neznáme přesný údaj, kdy se člověku poprvé podařilo z traviny vytvořit první nit, ale díky archeologům, antropologům a historikům víme, že se tak stalo již někdy v pravěko.

Historie textilu se odvíjí od místa, kde člověk žil a co mu příroda v dané oblasti poskytovala. Znalost předení a tkaní byla odhalena již v době neolitu, asi 5000 let př. n. l. Předtím pravěký člověk využíval k zakrytí těla a vystlání jeskyně kožešiny z ulovených

³ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 10-11.

zvířat.⁴ Právě zvířecí vlákna byla první, která se člověk naučil zpracovávat. Následoval objev lnu a posléze konopí.⁵ Jeden z nejstarších způsobů zpracování vláken je tkaní. Nejstarší vyobrazení tkacího procesu pochází z počátku neolitu asi 8000 let př. n. l. a již 6000 let př. n. l. se objevuje první stav s vertikálně uspořádanou osnovou.⁶

Starověký Egypt, který je považován za kolébku vědy, kultury i vzdělání, nezaháel ani ve světě módy. Přicházel s pestrými odstíny i stříhy. Znalost spřádání vláken a tkaní vedla od domácích prací žen až po tkalcovské dílny, ve kterých dosáhly tkaniny nevídané kvality. Podnebí vyžadovalo lehký a vzdušný oděv, a tak vznikaly látky různé jemnosti a síly. Právě v kvalitě a zdobení látek si lze povšimnout odlišností společnosti. Zatímco v pravěku se setkáváme především s magickou funkcí oděvu, ve starověkém Egyptě nacházíme mimo funkce mystické navíc i funkci sociální.⁷

Kolem roku 5000 př. n. l. se používaly lněné tkaniny k mumifikaci těl. Zhruba o tisíciletí později se objevují v Číně látky konopné. Vlněné a lněné tkaniny zas v Babylónii a Mezopotámii. Velký objev v historii textilu je výroba hedvábí. Nejstarší nálezy z hedvábné tkaniny pocházejí zhruba 1000 let př. n. l. Avšak až do 6. století n. l. byla výroba hedvábí tajemstvím a monopol na něj měla pouze Čína.⁸ Po Číně odhalila tajemství produkce hedvábí Byzantská říše. Jejich hedvábí protkávané zlatými a stříbrnými nitěmi bylo považováno za velmi vzácné, cenné a ojedinělé. Mnohdy se jeho cena vyvažovala zlatem. Obdobně významnou se stala výroba purpurového barviva. Roucha obarvená purpurem či zdobená purpurovými dekory patřila mezi nesmírné bohatství tehdejších panovníků.⁹ Velký rozvoj zaznamenal nálezy nových surovin ke zpracování, jako i tkalcovské technologie. V egyptské Nové říši se opouštělo od vodorovného stavu a nahrazoval se stavem svislým. Typ svislého stavu je dodnes uchován

⁴ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 21.

⁵ [Srov.] PŘÍHODOVÁ, Eva, ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2004. s. 5.

⁶ [Srov.] Správa webových stránek. Historické panorama tkaní 1. In *Škola textilu* [online]. Dostupné: <http://www.skolertextilu.cz/history/tkani/index.htm>. [cit. 2014-04-03]

⁷ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 1999. s. 19-24.

⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Historické panorama tkaní 1. In *Škola textilu* [online]. Dostupné: <http://www.skolertextilu.cz/history/tkani/index.htm>. [cit. 2014-04-03]

⁹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 1999. s. 45-47.

v uměleckořemeslné tvorbě.¹⁰ Zhruba 1100 let př. n. l. lze datovat vznik pleteniny a právě Egypt je považován za kolébku techniky pletení.¹¹

Zpracování textilu byla především ženská záležitost – a to nejen ve starověkém Egyptě, ale i ve starověké Evropě. Nebyla to záliba a povinnost pouze chudých žen. Za vyšívání, tkaní a předení se nestyděla princezna ani bohyně. Přeslice a kužel se staly dokonce vzácnými dary. Zhotovená textilie byla vizitkou ženské pečlivosti, trpělivosti, píle a zručnosti. A tak zpracování textilu zůstalo symbolem ženské práce až do 19. století.¹²

Bavlna byla vzácná a dostupná jen kněžím. Objevovala se nejprve v Indii, odkud byla dovážena do Egypta. V Evropě se bavlněné textilie objevují až v době vrcholného středověku.¹³

Významný textilní produkt na území Islámu byl koberec. Přibližně 500 let př. n. l. pochází z Altajského pohoří nejstarší koberec vůbec. Orientální koberce bývají bohatě zdobeny geometrickými ornamenty, zvířecími a rostlinnými motivy, někdy i dekorem inspirovaným písmem. Koberce jsou záležitostí především v zemích orientu, např. Persie, Kavkaz, Indie a Afghánistán. Záznamy obchodů převážně s perskými koberci nacházíme ve 4.–5. století př. n. l. ve starověkém Řecku.¹⁴

Tkadleny v období **středověku** byly mistryně svého oboru. Z jejich rukou pocházela bohatá paleta různých druhů pláten, která se lišila vazbou i svou strukturou. Ve středověku se nachází hrubé pevné tkaniny až po jemné průsvitné látky. Právě jemné plátno na území Čech dosáhlo takové kvality, že v této době sloužilo jako plátidlo.¹⁵

V **románském období** se objevuje textil nejen ve spojitosti s oděvem, ale i v podobě koberců a různých látek, sloužících jako dekorace interiéru kostelů a paláců. Nadále převládaly vzory inspirované byzantskou kulturou. Později vznikaly typicky románský dekor s heraldickými motivy, rosety či hvězdicemi. Figurální motivy se členily do geometrických ornamentů. Objevovaly se například textilie hedvábné, vyšíváné zlatem

¹⁰ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 22-23.

¹¹ [Srov.] Správa webových stránek. Historické panorama pletení 1. In *Škola textilu* [online]. Dostupné: <http://www.skolertextilu.cz/history/pleteni/index.html> [cit. 2014-05-04]

¹² [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 24.

¹³ [Srov.] KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 12.

¹⁴ [Srov.] Tamtéž, s. 13-16.

¹⁵ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 25.

a lněné, zdobené hedvábím. Významnou památkou pocházející ze 12. století je vázaný smyčkový koberec nalezen v Quedlinburgru, tematicky vyjadřuje alegorii spojení moci světské a církevní.¹⁶

V době **gotiky** dosáhla architektura významného postavení, proto zde nacházíme především textilie spojené s architekturou. Nejčastěji lze mluvit o kobercích či gobelínech v chrámech. Významným gotickým řemeslem bylo vyšívání a tzv. malba jehlou.¹⁷

V období **renesance** nacházíme první zásadní propojení řemesla s uměním. Velmi známé jsou například návrhy nástěnných koberců od Rafaela Santiho. Tkalci zhotovovali svá díla podle návrhu a řemeslo se přibližovalo umělcovu záměru. Oproti tomu však přichází zlom i v manufakturní výrobě, která zvýšila výrobu i příjem. Textilní výrobky již nebyly zhotovovány jen v řemeslných dílnách, ale v manufakturách, kde se práce dělila mezi specializované pracovníky. Novým oborem textilní manufaktury se stalo hedvábí, které se rozvíjelo v Itálii. Italské hedvábné textilie udivovaly zejména svou jakostí a rozsáhlým sortimentem. Produkci sametu, jednoho z nejkvalitnějších a nejvíce žádaných produktů, lze v této době nalézt v Benátkách. Italské tkaniny byly proslulé svými unikátními vzory, barvami a technickou dokonalostí.¹⁸

Vznik nových textilií, převážně již zmíněného sametu, si vyžádal i nové vzorování. Objevovaly se složité plastické vzory tvořené dvojím sestřihnutím výšky vlasu a jedinečné kombinace východních a západních ornamentů. Mezi nejčastější motiv luxusních textilií, o kterém se můžeme dozvědět např. z precizních dobových maleb Albrechta Dürera, patřilo granátové jablko. Většinou se objevovalo v kombinaci zlaté a temně červené. Větší honosnosti a luxusu textilu bylo dosaženo krumplováním, tj. vyšívání pomocí zlatých a stříbrných nití. Výroba těchto textilií byla velmi nákladná a později zapříčinila nařízení, které zakazovalo nosit hedvábné a zlaté tkaniny. Avšak z dobových portrétů, jež jsou velkolepou přehlídkou textilních materiálů a tehdejší módy, je patrné, že toto nařízení nebylo příliš dodržováno. Témata středověkých textilií byla mnohdy pestřejší než v malířství – od květinových motivů, přes krajinné, náboženské, biblické, světské až po alegorické. A tak není divu, že detailní zobrazení textilních materiálů zdobící oděvy

¹⁶ [Srov.] VENHUDOVÁ, Jitka. *Textilní tvorba: vývoj, specifika, současnost*. Brno, 2011. Dostupné: http://is.muni.cz/th/64731/ff_m/Textil_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Špaček. s. 15-16.

¹⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 16.

¹⁸ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 28.

i interiér se stávalo nedílnou součástí obrazů významných renesančních umělců. S neobyčejnou přesností a citem je zobrazovali např. Jan van Eyck, Albrecht Dürer a Lucas Cranach. Dokumentace dobových textilií v obrazech není jen doménou renesanční tvorby. V celé historii se můžeme setkat s jejím precizním vyobrazením. Důkazem jsou mimo jiné i práce barokního malíře Jana Vermeera van Delft.¹⁹

Velkou konkurenci ve výrobě hedvábí pocítila Itálie v 15.–17. století ve Francii, převážně pak v období **baroka**. Ta si své prvenství ve funkci vedoucího výroby, technologa i designéra současně zasloužila především vynálezem tkalcovského stavu v roce 1605. Díky němu bylo textilním dílnám umožněno tkát různobarevné vzory velkých rozměrů. Nejslavnější se však stala výroba saténu s květinovými vzory, protkávaná zlatem. Právě květinové vzory se staly typické pro francouzskou tvorbu tohoto století a zdobily mimo sametu také damašky a hedvábí. Jejich obliba se odrážela nejen na oděvu, ale i na využití v čalounění a ozdobě stěn v podobě tapisérií.²⁰

V době **rokoka** zaznamenala Francie, konkrétně textilní dílna v Lyonu, další rozkvět. Výrobky lyonské textilky, jako hedvábné aksamity, atlasy, satény, krepy, průsvitné gázy, svíjené hedvábí a další, se staly pověstné a požadované v celé Evropě. Francie ovlivnila svým textilním průmyslem nejen módu oblékání, ale i interiér obydlí. Především výzdobu stěn v podobě textilních tapet a tapisérií a v designu čalounění. V tomto období byli návrháři dekoračních čalounění velmi ceněni, kupříkladu Philippe de Lassalle byl za své návrhy povýšen do šlechtického stavu. Dekorační textilie slavily velký úspěch. Obrovský význam měl zejména vynález J. M. Jacquarda – mechanický textilní stav. Ten umožňoval pomocí děrovacích šablon tkaní velkých a složitých vzorů. Na stejném principu se vyrábí velkoplošné textilní vzory dodnes.²¹

Francouzské prvenství v textilním průmyslu zažilo otřes v **60. letech 18. století** v podobě anglické konkurence. V této době probíhala průmyslová revoluce, která se projevila mimo jiné v textilním průmyslu. Ohromný rozvoj přinesl vynález přádláckého stroje a tkalcovského stavu poháněného parním strojem. Díky nim se staly textilní výrobky levnější a dostupnější, bohužel na úkor originality a autorství.²²

¹⁹ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 29.

²⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 30.

²¹ [Srov.] Tamtéž, s. 31.

²² [Srov.] Tamtéž, s. 32.

Avšak řemeslná výroba nevymizela, jen se přenesla do jednotlivých regionů a krajů v podobě lidového umění. Právě v ní lze nacházet jedinečnost, originalitu a tvořivost. Tajemství lidové řemeslné tvorby se dědí z generace na generaci, přesto každý autor přidá svému dílu kousek sebe a doplní ho o svojí jedinečnost. V lidové tvorbě je kombinace vzorů a barev velmi důležitá. Právě díky tomuto osobnímu uměleckému výrazu je patrné, z jakého regionu řemeslo pochází. Textilní lidové řemeslo je soulad užitečnosti a estetičnosti. Tvar, materiál i vzor spolu plně harmonizují. K výrobě se používají převážně přírodní materiály. Vzory neplní jen funkci dekorativní, ale i praktickou, např. hustější výšivka se používá ke zpevnění švů, spojení částí a ochrany textilie na místech největšího opotřebení.²³

Během **19. století** zažil textilní průmysl rozvoj převážně v interiérové tvorbě, rozmohlo se čalounictví, umísťovaly se koberce, závěsy a různé drobné textilie (ubrusy, prostírání a další). Jelikož prvenství v textilní tvorbě i kultuře náleželo stále Francii, odrážely se i motivy zobrazené na kobercích od francouzského dění. Znázorňovány byly vavřínové věnce, palmetové listy a vinná réva – symboly vítězství a francouzské tradice. V Británii v polovině 19. století vzniklo hnutí Arts and Craft. To seskupovalo mnoho umělců, kteří upřednostňovali rukodělnou práci před industrializací. Jedním z nich byl návrhář a textilní výtvarník William Morris, inspirován přírodou. Významný byl užíváním přírodního barviva, vyrobeného z mořenového kořene a indiga, k potiskování a barvení textilií.²⁴ Na přelomu 19. a 20. století se i textilní průmysl, zejména pak v dekoru textilií, nesl v secesním duchu. Charakteristické jsou stylizované rostlinné či květinové vzory.²⁵

K průlomům v textilním designu, v podstatě designu vůbec dochází vybudováním uměleckoprůmyslového učiliště Bauhaus. Užité textil se začal vyznačovat vyspělým technologickým zpracováním a výraznou strukturou. Řemeslo bylo v podání ředitele učiliště Waltera Gropiuse vnímáno jako umělecké vyjadřování. Textilní tvorbě, konkrétně tkaní, se věnovala jedna z dílen Bauhausu. Textil zde byl vnímán ve spojení s interiérem.

²³ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 31-33.

²⁴ [Srov.] STEED, Josephine, STEVENSON, Frances. *Basics textile design 01: Sourcing ideas*. Lausanne: AVA Academia, c2012. s. 34.

²⁵ [Srov.] VENHUDOVÁ, Jitka. *Textilní tvorba: vývoj, specifika, současnost* [online]. Brno, 2011. Dostupné: http://is.muni.cz/th/64731/ff_m/Textil_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Špaček. s. 19.

Studenti studovali nejen technický aspekt tkaní, ale i teorii barev a design. Tkalcovská dílna na Bauhausu byla převážně ženskou záležitostí.²⁶

Již od konce 18. století sehrává textilní průmysl značnou roli také na území českých zemí. Mechanizační proces zde neprobíhal souměrně. Nejvýznamněji se projevovala výroba bavlnářská. V době Rakouska-Uherska tomuto území náleželo přibližně 80 % textilních podniků.²⁷ Rozvoj přicházel mimo jiné i v textilním vzdělávání, kdy na počátku 20. století vznikaly obory pro budoucí textilní návrháře. V roce 1911 byla otevřena expozice textilní výroby při Technickém muzeu. Po vzniku Československé republiky (1918) se textilní průmysl ocitl v těžké době a došlo k poklesu textilní výroby. Obdobně tomu bylo i po Mnichovské dohodě a v době německé okupace.²⁸

Pod vedením Otty Wichterleho došlo roku 1941 ve Výzkumném ústavu firmy Baťa k vynálezu silonu. S politickým vývojem po válce souvisí také znárodnění velkých textilních podniků, což zapříčinilo vznik nových. Roku 1949 byl zřízen národní podnik Textilní tvorba, předchůdce Ústavu bytové a oděvní kultury v Praze, při kterém fungovaly ateliéry návrhářské a modelářské. Po konci druhé světové války se rozšířil výzkum netkaných textilií, jejichž technologie se nazývají např. arachné, aradekor, metap, alordekor, art protis a další. Některé z těchto technologií byly vytvořeny pro výtvarné účely. Lze se s nimi setkat v textilním výtvarnictví, při tvorbě tapisérií.²⁹

Velký zvrat ve vzdělávání textilních výtvarníků nastává v 50. letech 20. století, kdy byl na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze zřízen ateliér zaměřený na textilní umění. Katedra měla tři hlavní okruhy v podobě specializovaných škol. Textilnímu umění a všem druhům tkanin se věnoval Antonín Kybal.³⁰ Školu pro krajky a výšivky vedla Emilie Paličková a školu oděvnictví a grafickou módu Heda Vlková. Koncem 50. let zažívá textil úspěch v podobě výstavy československého textilního umění z let 1945–1956 a významné světové výstavy v Bruselu Expo 58, kde československá expozice, tvořená

²⁶[Srov.] DROSTEOVÁ, Magdalena. *Bauhaus: 1919-1933 : reforma a avantgarda*. Přeložila Michaela Váňová. Praha: Slovart, 2007. s 27-29.

²⁷ [Srov.] PŘÍHODOVÁ, Eva, ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2004. s. 18.

²⁸ [Srov.] HAVLÍK Vlastimil, PITNEROVÁ Radka. Textil – stručná historie, In *Czech design* [online]. 2007. Dostupné: http://www.czechdesign.cz/ilustrace/Obzoryceskyhtextilii/TZ_TEXTIL_STRUCNA_HISTORIE.doc [cit. 2014-05-13]

²⁹ [Srov.] Tamtéž.

³⁰ Podrobnosti o jeho díle a životě v kapitole 2 *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě*.

z velké části textilními výrobky, slavila velký úspěch.³¹ „Šedesátá léta znamenala pro textilní tvorbu především hledání vztahu k pravdivosti materiálů, objevování jejich výrazových možností, projevovala se okouzlením strukturou a barevností vláknité hmoty, objevováním technologických možností tradičních textilních technik, nadšením možnostmi experimentu a použitím textilního vlákna jako svébytného výrazového prostředku, především však objevováním třídimenzionálních možností vlákna a textilního prostoru. V tomto období se také poprvé projevíly integrační tendence mezi volným a textilním uměním.“³²

Koncem 20. století je již pokrok nezastavitelný a textilní tvorba zažívá zásadní zvraty. Objevuje se jako přirozená součást akčního umění, používá se v netextilních spojitostech a textilní materiál je vnímán ve svých symbolických souvislostech jako prostředek vyjádření obsahu (viz výběr autorů v kapitole 2 *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě*). Stejně jako nová témata (politická, sociální, globální i ekologická) vstupují do oblasti volného umění, projevovala se i v textilním díle.³³

V současnosti je textil a textilní výroba orientovaná na tzv. nové textilie. S těmi se lze setkat např. v medicíně, kdy se textilií nahrazuje tepna či bránice, ve stavebnictví v podobě izolace či výztuží nebo výrobě hygienických pomůcek. Důkazem toho, že s textilem lze počítat i v budoucnosti, jsou nejen neustále nové technologie již zmíněných oborů, ale i nové materiály, vlákna a technologie v rozvoji oděvního průmyslu. Velká naděje v přítomnosti a především v budoucnosti je věnována nanovlákněným textiliím.³⁴

S historickým vývojem úzce souvisí členění a charakteristika textilu, kterému je věnována další kapitola práce.

³¹ [Srov.] HAVLÍK Vlastimil, PITNEROVÁ Radka. Textil – stručná historie, In *Czech design* [online]. 2007. Dostupné: http://www.czechdesign.cz/ilustrace/Obzoryceskyhtextilii/TZ_TEXTIL_STRUCNA_HISTORIE.doc [cit. 2014-05-13]

³² ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 5.

³³ [Srov.] Tamtéž, s. 5.

³⁴ [Srov.] HAVLÍK Vlastimil, PITNEROVÁ Radka. Textil – stručná historie, In *Czech design* [online]. 2007. Dostupné: http://www.czechdesign.cz/ilustrace/Obzoryceskyhtextilii/TZ_TEXTIL_STRUCNA_HISTORIE.doc [cit. 2014-05-13]

1.3 Charakteristika a členění textilu jako materiálu

Pro uchopení a samotné porozumění textilu a jeho vývoje je velmi důležité zmínit rozdíl mezi textilem a textilií. Pojem textil zahrnuje textilní surovinu, textilní polotovar, textilní výrobek a současně také i textilní průmysl. Zatímco textile je souhrnný název jen pro textilní suroviny a výrobky.³⁵ Textile se dělí různými způsoby, avšak nejčastější je dělení podle tvaru na délkové a plošné. Délková textile je charakteristická tím, že jeden její rozměr (délka) je řádově větší než zbývající dva. Nejběžnější délková textile je nit. Další představují např. vlny, příze a bavlnky na vyšívání, pletení i háčkování.³⁶ Z délkových textilií se tkaním či pletením vyrábějí textile plošné (tkanina, pleteniny). Tkaniny vznikají provázáním osnovy (nití podélných) a útku (nití příčných) a jejich nejznámější skupiny tkanin (plátno, kepr, atlas) jsou pojmenovány podle druhu vazeb (provázání).³⁷

Základní textilní surovinou jsou vlákna, která dělíme podle původu a druhu. Dvě největší skupiny tvoří vlákna přírodního a chemického původu. Přírodní vlákna pocházejí z rostlin (bavlna, len, konopí, juta, sisal, kokos) a srsti živočichů (ovce, kozy, králíci, velbloudi). Rarita mezi přírodními vlákny je hedvábí, získané z kokonu bource morušového.³⁸ Chemická vlákna pocházejí ze dřeva, ropy a uhlí. Zvláštní skupinou jsou vlákna hutnická, která se získávají z kovů. Mezi nejznámější chemická vlákna patří například polyester, polyamid, viskóza a další.³⁹

Vznikem chemických vláken vzrostly také možnosti textilu. Člověk již není závislý na přírodě a textilní oblast tak dosáhla netušených možností. Vzrostla i též kvantita a kvalita textilu.

³⁵ [Srov.] TERŠL, Stanislav. *Abeceda textilu a odívání*. Praha: Noris, 1994. s. 232.

³⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 37.

³⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 174.

³⁸ [Srov.] Tamtéž, s. 186.

³⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 74.

2 Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě

Tato část volně navazuje na kapitolu 1. 2 *Přehled historického vývoje textilní tvorby* a specializuje se především na významné osobnosti, které ovlivnily české textilní výtvarnictví a formovaly jeho rozvoj ve 20. století. Vytyčení jsou především ti výtvarníci, kteří přesáhli svoji tvorbou a někdy i pedagogickým působením soudobé pojetí textilní tvorby.

Přerod vnímání tehdejšího textilního výtvarnictví ovlivnil především první profesor Ateliéru textilní tvorby na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze **Antonín Kybal**. Ten se narodil 25. 03. 1901 v Novém městě nad Metují. Jelikož jeho otec vlastnil mechanickou tkalcovnu, setkával se Antonín s textilem již od útlého dětství. Zde poznal veškeré techniky, technologie a materiály týkající se textilu. Studoval pedagogiku na Univerzitě Karlově souběžně se sochařstvím a malířstvím na již dříve zmíněné Uměleckoprůmyslové škole. Po studiích učil na gymnáziu a posléze se věnoval umění „na volné noze.“ V jeho tehdejších malbách se zcela zřejmě zrcadlí náklonnost k lidovému umění, což ho zřejmě přivedlo opět k tradiční textilní tvorbě. Touha po umění převládala, a tak nacházel propojení ve výtvarném vyjádření s textilními technikami čili v textilním výtvarnictví. Neopomenul ani svou pedagogickou činnost a zřídil vlastní ateliér pro textilní design a výtvarnictví věnující se textilu.⁴⁰

Osobitost jeho textilní tvorby lze pozorovat ve velkém množství koberců, gobelínů a tapisérií, jejichž výrobě se věnoval do sklonku života. Zásadní pro jeho budoucí působení, především v pedagogické činnosti, byla úcta k řemeslné tradici a experimentování s textilními materiály.⁴¹

Po druhé světové válce začal vyučovat na Vysoké uměleckoprůmyslové škole v Praze v ateliéru pro textilní výtvarníky, jehož vedením byl pověřen. Tím odstartoval textilní výtvarnictví jako vysokoškolský obor. V tvorbě i výuce zdůrazňoval zejména znalost materiálu, technologie i oboru. Zaměřoval se na ruční i průmyslovou produkci a v učivu požadoval jak dílenskou tvorbu, tak stáže v textilních závodech. Tapiserie pro něj

⁴⁰ [Srov.] HALOUZKOVÁ, Vladimíra. *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [online]. Brno, 2008. Dostupné: http://is.muni.cz/th/180708/ff_b/Diplomova_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Alena Křížová. s. 21.

⁴¹ [Srov.] Správa webových stránek. Antonín Kybal. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/clanek.php?aid=247>. [cit. 2014-06-16]

byla nejsvobodnější způsob textilního výtvarného vyjádření. Věnoval se nejen jim (viz obr. č. 1 a 2), ale také bytovému textilu (viz obr. č. 3), malování na hedvábí (viz obr. č. 4) i návrhům na koberce (viz obr. č. 5 a 6).⁴²

Antonín Kybal napsal velkou řadu statí a publikací věnující se textilnímu výtvarnictví, která beze sporu ovlivnila další řadu umělců. Mezi nejznámější knihy patří *Kapitoly o textilním umění* (Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1958) a *O textilním výtvarném projevu* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976).⁴³

Jeho přínos v proměně textilního umění je patrný z jeho definice: „*Textil je výtvarným projevem, jestliže prostřednictvím textilních surovin a textilních výrobních způsobů něco sdělujeme. O umění lze tedy v tomto oboru hovořit tehdy, využívá-li se záměrně textilních surovin, tj. vláken, chlupů, přízí nebo nití, a různých možností jejich zpracování barvením, předením, skaním, pletením, potiskováním atd. jako výrazového prostředku.*“⁴⁴

Při jeho působení na VŠUP (1948 – 1970) prošly jeho ateliérem dvě generace významných textilních výtvarníků. Hrstka z nich dosáhla takového ohlasu, že s velkým úspěchem působí na umělecké scéně dodnes. Svým velkým vlivem v podstatě ovlivnil vnímání textilního umění celé 2. poloviny 20. století. Ke své spolupráci si vybíral odborníky svého oboru, např. Karel Lapka (textilní technologie), Oldřich Florián (textilní dílny) a jeho následovník v pozici vedoucího ateliéru Bohuslav Felcman. Nejbližšími kolegy mu byli: Emilie Paličková (obor krajky a výšivky), Alois Fišárek (vedoucí ateliéru užitě malby se specializací na textilní umění), Hedvika Vlková (vedoucí ateliéru oděvního výtvarnictví.) K jeho studentům, následovníkům a neméně uznávaným významným textilním výtvarníkům patří např. Jindřich Vohánka a Bohdan Mrázek, kteří se v tvorbě prosazovali ještě avantgardnějšími postupy než Antonín Kybal. Významnou osobností textilního výtvarnictví byla i Ludmila Kybalová, která velmi často realizovala jeho návrhy.⁴⁵

⁴² [Srov.] Správa webových stránek. Antonín Kybal. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/clanek.php?aid=247>. [cit. 2014-06-16]

⁴³ [Srov.] Správa webových stránek. Kybal. In *Co je co* [online]. Dostupné: http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=50930. [cit. 2014-06-18]

⁴⁴ KYBAL, Antonín. *O textilním výtvarném projevu*. Vyd. 2. Praha: SPN, 1976. s. 5.

⁴⁵ [Srov.] HALOUZKOVÁ, Vladimíra. *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [online]. Brno, 2008. Dostupné: http://is.muni.cz/th/180708/ff_b/Diplomova_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Alena Křížová. s. 33-34.

Jindřich Vohánka a **Bohdan Mrázek** navazovali na práci Antonína Kybala především v oblasti tapisérií. Společně definovali nový program Autorské tapisérie, která se vyznačovala v první řadě opuštěním od pravoúhlého formátu a užíváním netradičních materiálů a technologií. Jejich společným cílem se stalo obnovení základních uměleckých hodnot tohoto oboru.⁴⁶

Zorka Ságlová patří k dalším významným výtvarnicím z textilního ateliéru pod vedením profesora Antonína Kybala. Jejím hlavním námětem tvorby je podobizna králíka, se kterým se poprvé setkala při parafrázování středověkých tapisérií. Ten se objevuje nejen v její textilní tvorbě (viz obr. č. 7 a 8), ale i v pracích kresebných či malebných. Věrnost textilu lze také najít v land artových akcích (viz obr. č. 9).⁴⁷

Renata Rozsivalová je další z řady textilních výtvarnic z dílny Antonína Kybala. Věnuje se autorským tapisériím (viz obr. č. 10 a 11) i experimentální tvorbě. Tím vytváří trojrozměrné objekty z textilních vláken, často technikou paličkování.⁴⁸

V umělecké činnosti můžeme textil vnímat více pohledy. Lze ho chápat jako materiál, který umělec využívá pro svou tvůrčí činnost či ho označit za hotový samostatný výsledek jejich tvorby. Z důvodu dodržení rozsahu diplomové práce není možné se věnovat všem, tudíž je výčet zaměřen jen na nejvýznamnější osobnosti zkoumaného oboru.

Inspirace lidovou textilní tvorbou je patrná např. u **Petra Kvíčaly**, jehož podnět vychází především z tradičního řemeslného ornamentu. V jeho malbě nacházíme např. návrhy na sváteční ubrus (viz obr. č. 12).⁴⁹

Michal Pěchouček používá techniku vyšívání k docílení prostorovosti svých grafík (viz obr. č. 13).⁵⁰

Daniela Mikulášová, která se věnuje vyšívaným obrazům (viz obr. č. 14), mluví o svých pracích následovně: „*Už je to 7 nebo 8 let, co se tím zabývám. Až teď začínám*

⁴⁶ [Srov.] KROULOVÁ, Lucie. *Textilní plastika* [online]. Brno, 2008. Dostupné http://is.muni.cz/th/104443/pedf_m/Diplomova_prace_Lucie_Kroulova.txt. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Blanka Růžičková. s. 21.

⁴⁷ [Srov.] JIROUSOVÁ V., DOLANOVÁ, L. Zorka Ságlová. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=499>. [cit. 2014-06-16]

⁴⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Renata Rozsivalová. In *Umělecká beseda* [online]. Dostupné: <http://www.umeleckabeseda.cz/umelecka-beseda/seznam-clenu/rozsivalova-renata->. [cit. 2014-06-16]

⁴⁹ [Srov.] POSPISZYL, Tomáš. Petr Kvíčala. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=173>. [cit. 2014-06-16]

⁵⁰ [Srov.] MORGANOVÁ, Pavlína. Michal Pěchouček. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=186>. [cit. 2014-06-17]

*objevovat, že vyšívání je vyšívání. Hledám staré ubrusy a různé staré látky. Podložka, kterou najdu, ten podklad, mě vede. Vede mi ruku a já se snažím s tím nějak pracovat. Je to takové jemné. Taková jemná činnost. Nechci to slovo zneužít, ale dá se tomu říkat meditace.*⁵¹

Velmi poutavá a originální je textilní tvorba **Jiřího Černického**. Ta spočívá převážně v souboru děl „Jehelníčky“ (viz obr. č. 15 a 16). Ten tvoří originální a nápadité jehelníčky doprovázené krátkým příběhem. Právě ony příběhy dodávají tvorbě velmi silný náboj. Například jehelníček „Otec“ (viz obr. č. 17) stojící na počátku této série, vznikl jako reakce na hádku jeho rodičů. Vyrobil jehelníček ze zbytku látky otcova saka. Jeho matka však odmítla tento jehelníček využívat k zapichování jehel s tím, že nebude každý den zabíjet Jiřího otce. Na to jí odvětil, že zapichováním špendlíků a jehel do malicherné figurky svému muži neubližuje, avšak neustálými hádkami ano.⁵²

Mezi mladou generaci textilních výtvarnic s velkými ambicemi patří **Vendula Chalánková** (viz obr. č. 18) a **Linda Kaplanová** (viz obr. č. 19). Nejčastěji v rané tvorbě se textilu promítl u **Věry Boudníkové**, **Kurta Gebauera** a **Zorky Krejčí**. V autorské tapisérii pokračují: **Jan Hladík** a **Dagmar Piorecká**.

Přestože textil má své základy v řemeslné tvorbě a je často spojován s užitým uměním, nacházíme v současnosti i textil v nejrůznějších experimentálních podobách, např. v oblasti vizuálního umění, land artu či instalaci.

Jiří Kovanda se stal inspirací i jedné výukové lekce (viz kapitola 6.2 *Druhá lekce: Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají*). Věnuje se experimentální tvorbě v podobě instalací, happeningů, performance, konceptuálního umění a akční tvorby. Příklad díla s využitím textilu je instalace s názvem „Dva prstýnky“ (viz obr. č. 20).⁵³

Jednou ze soudobých autorek využívající textil je **Magdaléna Jetelová**. Svoji instalací „Dýchající dům“ (viz obr. č. 21) donutila diváky přemýšlet nad architekturou jako

⁵¹ DADÁK, J., LOKAJOVÁ, R., JIRÁSEK, P., DUBOVÁ, Z. Kultura.cz [video]. Česká televize [online]. TV, ČT 1. 15. 09. 2009. Režie Dostupné: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1183619616-kultura-cz/312295350090014/video/>. [cit. 2014-06-18]

⁵² [Srov.] ČERNICKÝ, Jiří. Jehelníčky. In *Jiří Černický* [online]. Dostupné: <http://cernicky.com/cs/sentimentol/pincushion-father/>. [cit. 2014-06-16]

⁵³ [Srov.] HUMHAL, Pavel. Jiří Kovanda. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=538>. [cit. 2014-06-16]

nad živým objektem. Za pomoci textilu (červených nafukujících a vyfukujících látek symbolizující plíce) oživila funkcionalistickou budovu hotelu Avion.⁵⁴

I v současné době zahlcené novými médii se najdou umělci navazující na tradici a lidové řemeslo. Stále se objevují autoři věnující se tapisérii a experimentováním s jejími novými podobami. Textil a textilní tvorba si nalézá i nadále své místo ve výtvarnictví, umění i vzdělání.

⁵⁴ [Srov.] DĚCKÁ, Hana. Dům jako živý organismus. In *Bydlení* [online]. Dostupné: <http://www.bydleni.cz/clanek/Dum-jako-zivy-organismus>. [cit. 2014-06-16]

3 Textilní vzdělávání v České republice

Možnosti vzdělávání v oblasti textilu a výchování nových nadějných textilních výtvarníků jsou v současnosti poměrně veliké. Nabídka škol s textilním zaměřením v České republice zahrnuje učiliště, střední školy, vyšší odborné školy a vysoké školy s bakalářským i magisterským studiem. Významné možnosti v rozvíjení textilního řemesla, především tkalcovství, nabízí také školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Možnost volby je možná ze škol, které se věnují textilu ve spojení s řemeslem a uměním či zkoumá jeho technickou nebo chemickou stránku. Výčet škol je rozdělen na sekundární vzdělávání, sekundární vzdělávání se speciálními vzdělávacími potřebami a terciární vzdělávání. Výběr je shrnut a zúžen na jedny z nejvýznamnějších škol a informace odpovídají jen obecné rovině. Podrobný popis všech škol věnujících se textilnímu vzdělávání není pro tuto práci podstatný a jeho rozsah by mohl sloužit jako téma samostatné práce. Větší pozornost je věnována školám zabývajícím se textilnímu výtvarnictví a školám řemeslně orientovaným, avšak určitě stojí za zmínku i Technická univerzita v Liberci. Řada škol navazuje na historii textilního průmyslu v daném kraji, nicméně ani to není cílem této kvalifikační práce. Popis škol se soustředí především na obory, které daná instituce nabízí a na výstupy, kterých by měl být absolvent schopný.

3.1 Sekundární vzdělávání v oblasti textilu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Střední škola Aloyse Klara sídlí v Praze 4. Nabízí vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, orientované na řemeslnou tradici. Nabízené obory jsou tříleté a čtyřleté. Nabídka řemesel je různá. Např. knihař, čalouník, keramik, masér a také textilní výtvarnictví.⁵⁵

Obor Textilní výtvarnictví je čtyřletý, ukončený maturitní zkouškou. Věnuje se nejen textilnímu uměleckému řemeslu, ale také estetickému myšlení a cítění. Absolvent by měl být schopen připravit a zpracovat svůj umělecký záměr, od návrhu přes technický výkres až po realizaci. Praktická cvičení se týkají tkaní, košíkářství a textilní hračky. Žáci

⁵⁵ [Srov.] Správa webových stránek. Úvod. In *Střední škola Aloyse Klara* [online]. Dostupné: <http://www.spsaklara.cz/index.php>. [cit. 2014-04-03]

jsou zároveň také vzdělávání v historii umění a řemesel. „Absolventi se mohou uplatnit jako designéři a realizátoři v textilním průmyslu a textilní tvorbě, v oblasti návrhářství, modelářství a vzorkářství, uměleckořemeslné textilní tvorby, tvorby dekorativních předmětů z textilních a přírodních materiálů“⁵⁶

Střední škola F. D. Roosevelta se věnuje žákům s tělesným postižením. Tato škola se nachází v Brně a nabízí nepřeborné množství oborů a řemesel, kterému se zde žáci mohou naučit. Jedno z nabízených řemesel je tkalcovství a spadá do dvouletého oboru Textilní a oděvní výroba zakončeného výučním listem.⁵⁷

Střední škola pro zrakově postižené v Brně je jednou z dalších variant textilního vzdělání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Obdobně jako u Střední školy Aloyse Klara se jedná o žáky se zrakovým postižením. A paralelně jako u Střední školy F. D. Roosevelta je zde možné se vzdělat v oblasti textilní v podobě dvouletého oboru. Ten nese název Textilní a oděvní výroba a po jeho úspěšném zakončení absolvent obdrží vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.⁵⁸

3.2 Sekundární vzdělávání v oblasti textilu

Střední průmyslová škola textilní v Liberci nabízí středoškolské vzdělání s maturitou v oboru Textilnictví a Oděvnictví. Konkrétně Oděvnictví nabízí Management výroby, prodeje oděvů a doplňků a Styling a design a obor Textilnictví poskytuje vzdělání v Technologii výroby a podnikání či Textilním designu.⁵⁹

Oděvnictví se soustředí nejen na oděv, ale je určen pro všechny, kteří mají zájem o módu. Specializuje se na oblečení i na celkový styling osobnosti, včetně účesu, make-upu a doplňků. Absolventům se tak otevírají větší možnosti v pozdějším uplatnění.⁶⁰

⁵⁶ Správa webových stránek. Textilní výtvarnictví. In *Střední škola Aloyse Klara* [online]. Dostupné: <http://www.spsaklara.cz/profil-y-oboru/textilni-vytvarnictvi.html>. [cit. 2014-04-03]

⁵⁷ [Srov.] Správa webových stránek. Tkalcovské práce. In *Střední škola F. D. Roosevelta pro tělesně postižené* [online]. Dostupné: <http://www.ssfdr.cz/obory/F.pdf>. [cit. 2014-04-03]

⁵⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Učební obory zakončené závěrečnou zkouškou s výučním listem: Textilní a oděvní výroba. In *Školní vzdělávací programy pro zrakově postižené Brno* [online]. Dostupné: <http://www.sss-ou.cz/index.php?s=ss&show=66&kat=66&pn=Studijn%C3%AD%20obory%20-%20C5%A0koln%C3%AD%20vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%AD%20programy>. [cit. 2014-04-03]

⁵⁹ [Srov.] Správa webových stránek. Nabízíme vám. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spstliberec.cz/cz/pro-uchazece/nabizime-vam/>. [cit. 2014-04-03]

⁶⁰ [Srov.] Správa webových stránek. Oděvnictví. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spstliberec.cz/cz/pro-uchazece/odevnictvi/>. [cit. 2014-04-03]

Textilnictví je určeno pro studenty se zájmem o textilní techniky a nové textilní materiály. Žáci se v průběhu studia učí orientovat v průmyslu a skladovém hospodářství, seznamují se s vlastnostmi materiálů, technologickými zařízeními i postupy.⁶¹

Textilní vzdělání nabízí také **Střední škola průmyslová v Krnově** a to v oboru Uměleckořemeslné zpracování textilu. Obor je čtyřletý, zakončený maturitní zkouškou. Profil absolventa: „*Zná problematiku závěrečné úpravy a adjustace finálních výrobků, restaurování historicky cenných předmětů. Nalezne uplatnění v dílnách a ateliérech. Je připraven k zahájení vlastní podnikatelské činnosti.*“⁶²

Střední škola uměleckoprůmyslová v Ústí nad Orlicí se specializuje na umělecky a průmyslově zaměřené obory. Mezi uměleckými obory nalezneme dva obory, které pracují s textilem. A to obor Design oděvů a Textilní a interiérový design.

Design oděvů je čtyřletý obor zakončený maturitní zkouškou, jejíž součástí je i zkouška praktická. Své studenty připravuje nejen na svět krejčovství a návrhářství, ale i jim rozšiřuje obzory využitím výtvarného materiálu netradičním a originálním způsobem. Jednotlivé předměty a přístupy učí žáky estetickému myšlení i cítění. Zároveň je vzdělává v historii oděvů a umění. Za velmi aktuální je považována nejen výuka k tradiční tvorbě, ale i zdokonalení v práci s počítačem a fotografií. Absolventi se tak mohou uplatnit nejen v samostatné činnosti, ale i jako pracovníci v oblasti navrhování či modelování oděvů i scénických kostýmů.⁶³

Textilní a interiérový design je také organizován jako čtyřleté denní studium zakončené maturitní zkouškou, jejíž součástí je i zkouška praktická, v podobě klauzurních prací. Teoretické předměty se orientují na dějiny umění a studium designu. Vyhledky absolventa jsou velmi otevřené, může se uplatnit v celém spektru činností, např. v designu tkalcovském, tiskařském, designu dekorativních předmětů z textilních a přírodních materiálů se zaměřením na plošné dekorativní doplňky interiéru a mnoho dalších. Zároveň

⁶¹ [Srov.] Správa webových stránek. Textilnictví. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spstliberec.cz/cz/pro-uchazece/textilnictvi/>. [cit. 2014-04-03]

⁶² Správa webových stránek. Umělecká řemesla. In *Střední škola průmyslová, Krnov, příspěvková organizace* [online]. Dostupné: <http://www.sspkrnov.cz/index.php/umelecka-remesla>. [cit. 2014-04-03]

⁶³ [Srov.] Správa webových stránek. Umělecké obory: Design oděvů. In *Střední škola uměleckoprůmyslová, Ústí nad Orlicí* [online]. Dostupné: <http://www.ssup.cz/obor.php?rubrika=1002&podrubrika=1011>. [cit. 2014-04-03]

jsou nadaní absolventi připraveni na studium na vyšších a vysokých školách uměleckého zaměření.⁶⁴

Nabídka uměleckoprůmyslové školy v Ústí nad Orlicí je nesmírně lákavá a zajímavá. Její vyhlídky do budoucnosti slibují absolventům vysokou úroveň. Velmi nadějně a atraktivně působí i angažovanost školy na nejrůznějších výstavách a mezioborové propojení.

Na Střední škole umění a designu, stylu a módy a vyšší odborné škole v Brně lze studovat střední i vyšší odborné zaměření. Obory se orientují nejen na oděvnictví a módu, ale i na design interiéru a např. i zbožíznalství, především textilního materiálu.

Obory spojené s textilem nabízí střední škola tři. Všechny jsou čtyřleté, ukončené maturitní zkouškou. V oblasti Obchodní podnikání a propagace je to obor Textilnictví, v oblasti Design oděvu obor Modelářství a návrhářství oděvů a do Designu interiéru a textilu spadá Textilní výtvarnictví.⁶⁵

Obor textilnictví se zabývá především zbožíznalstvím materiálů a propagací textilních a oděvních výrobků. Jedná se o ekonomicky a obchodně podnikatelsky zaměřený obor.⁶⁶

V Modelářství a návrhářství oděvů jsou studenti připravováni teoreticky i prakticky v oblasti oděvní výroby, samostatné originální tvorby a navrhování scénických kostýmů. Rozsáhlé možnosti škola poskytuje prezentací děl na prestižních výstavách, přehlídkách a soutěžích, kde se žákům velmi často dostává ocenění.⁶⁷

Textilní výtvarnictví se zaměřuje na propojení designu interiéru a textilu, což je velmi logické propojení. Studenti jsou první dva roky připravováni na vytvoření samostatného textilního materiálu. Jejich cílem je zvládnout barevnou kompozici a všechny prvky k jeho zušlechtnění. Následně se ve třetím a čtvrtém ročníku věnují

⁶⁴ [Srov.] Správa webových stránek. Umělecké obory: Textilní a interiérový design. In *Střední škola uměleckoprůmyslová, Ústí nad Orlicí* [online]. Dostupné:

<http://www.ssup.cz/obor.php?rubrika=1003&podrubrika=1014>. [cit. 2014-04-03]

⁶⁵ [Srov.] Správa webových stránek. Obory střední školy. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/>. [cit. 2014-04-07]

⁶⁶ [Srov.] Správa webových stránek. Obchodní podnikání a propagace: Textilnictví. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné:

<http://www.supsbrno.cz/sups/obchodni-podnikani-a-propagace/>. [cit. 2014-04-07]

⁶⁷ [Srov.] Správa webových stránek. Design oděvu: Modelářství a návrhářství oděvů. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné:

<http://www.supsbrno.cz/sups/modelarstvi-a-navrhavstvi-odevu/>. [cit. 2014-04-07]

instalaci a využití textilních prvků v interiéru. Velký důraz je kladen na počítačovou grafiku a modelaci ve 3D programech.⁶⁸

Po absolvování středoškolského studia nabízí škola vyšší odborné vzdělání v příbuzných oborech – nabídka obsahuje dva: Výrobní a obchodní management textilu a Oděvní a textilní design. Oba obory jsou zakončeny absolutoriem. Absolventi získají titul DiS., obdrží diplom, vysvědčení o absolutoriu a Europass v české i anglické verzi.⁶⁹

Výrobní a obchodní management textilu je organizován jako tříleté studium. Žáci tohoto oboru jsou připravováni jako kvalifikovaní odborníci pro řídicí činnosti podnikového managementu v oblasti výroby a obchodování s textiliemi a oděvy.⁷⁰

Oděvní a textilní design vzdělává a rozvíjí studentovu osobnost především v oblasti estetické a kulturní. Vzdělání je zaměřeno nejen na textil, ale i na umění a všeobecné znalosti a dovednosti. Absolventi se mohou například uplatnit v samostatné výtvarné oděvní a textilní tvorbě jako tvůrci scénických kostýmů, návrháři či designéři oděvů a oděvních doplňků.⁷¹

V zaměření oděvního designu patří tato škola mezi nejkvalitnější a nejlepší školy. Práce studentů jsou velmi často oceněny nejen u nás, ale i v zahraničí.

Škola textilních řemesel v Praze nabízí vzdělání středoškolské a vyšší odborné. Na čtyřleté střední škole lze studovat dva hlavní obory. Textilní výtvarnictví a Modelářství a návrhářství oděvů. Následně si studenti mohou vybrat jednu ze šesti specializací: Ateliér krajkářských technik, Ateliér tisku a tkaní, Ateliér hračky a košíkářských technik, Ateliér nových médií, Ateliér oděvu a Ateliér bytového designu. Vyšší odborné vzdělání škola nabízí ve dvou tříletých specializacích, a to – Konzervování a restaurování textilií a Textilní řemesla v oděvní tvorbě.⁷²

⁶⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Design interiéru a textilu: Textilní výtvarnictví. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/design-interieru-a-textilnich-doplнку>. [cit. 2014-04-07]

⁶⁹ [Srov.] Správa webových stránek. Obory vyšší odborné školy. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁰ [Srov.] Správa webových stránek. Výrobní a obchodní management textilu. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/vyrobní-a-obchodní-management-textilu/>. [cit. 2014-04-07]

⁷¹ [Srov.] Správa webových stránek. Oděvní a textilní design. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/odevní-a-textilní-design/>. [cit. 2014-04-07]

⁷² [Srov.] Správa webových stránek. Informace o škole. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/informace/?tx=10>. [cit. 2014-04-07]

Ateliér bytového designu je zaměřen na bytové textilie a doplňky. Studenti jsou vzděláváni v celém spektru činností. Důraz je kladen například na komponování prostoru, práci s barvou, krajkářské, tkalcovské a košíkářské řemeslo a vzdělání v historii umění a technologické zpracování.⁷³

Ateliér krajkářských technik má na škole textilních řemesel nejdelší historii. Výuka textilní krajky je zároveň považována za nejexkluzivnější zaměření. Krajky lze uplatnit v interiéru, oděvech či oděvních doplňcích a špercích.⁷⁴

Ateliér tisku a tkaní se zaměřuje na ruční tisky a tkaní. Studenti si osvojí tisk leptem, modrotisk, šablonový tisk, batik, malbu na hedvábí a další z druhů ručního tisku. Zároveň jsou vzděláváni v oblasti ručního tkaní. Seznámí se se základními a odvozenými druhy vazeb a realizují jednoduchý vázaný koberec, gobelín a tapiserii. Absolvent je zdělán teoreticky i prakticky v řemeslu ručního tkaní a tisku.⁷⁵

Ateliér hraček a košíkářských technik se soustředí především na uměleckořemeslné disciplíny (tvorbu hračky a dekorativních předmětů). K jejich realizaci žáci využívají textilních a přírodních materiálů. Absolventi ovládají techniku ručního šití a základy pletení z proutí, šustí, slámy či pedigu. Všechny tyto techniky následně využívají k tvorbě vlastního výtvarného záměru. Uplatnění mohou najít například ve spolupráci s mateřskou školou.⁷⁶

Ateliér nových médií se zaměřuje na propojení tradiční textilní tvorby se současnými vizuálními a audiovizuálními prostředky komunikace. Osvojí si práci s digitální fotografií a práci s nejrůznějšími grafickými programy. Zároveň je obeznámen s problematikou výstavní a pódiové prezentace textilní tvorby. Praktickou částí studia zastává spoluúčast na výstavách, módních přehlídkách, účastnění se řady soutěží a především spolupráce s agenturou Czechoslovak models.⁷⁷

⁷³ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér bytového designu. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/byt/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁴ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér krajkářských technik. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/krajka/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁵ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér tisku a tkaní. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/tisk/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁶ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér hračky a košíkářských technik. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/hracka/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁷ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér nových médií. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/media/>. [cit. 2014-04-07]

Ateliér oděvu vzdělává studenty k jeho navrhování. Specifikum, které do tohoto oboru přináší, je propojení s tradičními textilními řemesly. Absolvent je schopen vytvářet osobité návrhy a zrealizovat je.⁷⁸

Vyšší odborné vzdělání nabízí dva tříleté obory zakončené absolutoriem – Konzervování a restaurování textilií a Textilní řemesla v oděvní tvorbě.⁷⁹

Obor Konzervování a restaurování textilií je nově organizován, jako studium kombinované. Jeho absolvent se uplatní, jako restaurátor či konzervátor historických textilií. Této činnosti se může věnovat ve spolupráci s muzei a galeriemi, v restaurátorských ateliérech a dílnách či samostatně podnikat. Studium je provázené vzdělávací složkou teoretickou, praktickou a výtvarnou.⁸⁰

Textilní řemesla v oděvní tvorbě je vyšší odborné vzdělání, které nejvíce navazuje na středoškolské studium v oděvním ateliéru. Žák je vzděláván v celém procesu zhotovení oděvu. Po absolvování studia je schopen zhotovit oděv od návrhu, technického zpracování, až po jeho realizaci. Součástí vzdělání je také základ managementu kultury a podnikání.⁸¹

Všechny obory kladou důraz na provázání především výtvarných, řemeslných, technologických i teoretických předmětů. Absolventi se mohou uplatnit nejen v konkrétním řemeslu, které si pro své studium zvolili a v oblasti textilní a oděvní tvorby, ale také ve sférách výtvarné pedagogiky a pedagogiky volného času.

3.3 Terciární vzdělávání v oblasti textilu

Na **Univerzitě v Hradci Králové** se nachází textilní tvorba, jako součást výtvarné katedry na pedagogické fakultě. Příprava budoucích učitelů v Hradci Králové má tradici již od roku 1959, kdy byl zde zřízen Pedagogický institut. Mezi první obory, které zde začaly působit, patřil právě obor výtvarné výchovy propojený s katedrou hudební výchovy a oddělením tělesné výchovy. Pedagogický institut se postupně přetřansformoval do Pedagogické fakulty, dále jako součást Vysoké školy pedagogické a nyní spadá

⁷⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér oděvu. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/oděv/>. [cit. 2014-04-07]

⁷⁹ [Srov.] Správa webových stránek. Všeobecné informace VOŠ. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/vos/>. [cit. 2014-04-07]

⁸⁰ [Srov.] Správa webových stránek. Konzervování a restaurování textilií. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/restauratori/>. [cit. 2014-04-07]

⁸¹ [Srov.] Správa webových stránek. Textilní řemesla v oděvní tvorbě. In *VOŠ a SUŠ TŘ* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/odevari/>. [cit. 2014-04-07]

pod Pedagogickou fakultu Univerzity Hradce Králové, která nese své jméno od roku 2000.⁸² Společně s názvem univerzity se změnil i název katedry na Katedru výtvarné kultury a textilní tvorby. Ta nabízí samostatné jednooborové bakalářské studium Textilní tvorba a Uměleckořemeslné textilní disciplíny.⁸³

U textilní tvorby je cíl studia směřován k textilnímu výtvarnictví, zatímco u druhého oboru je studium zaměřeno především na tradici textilního řemesla. Studenti jsou připravováni nejen na pedagogickou činnost, ale také na vlastní tvorbu. Velké možnosti škola nabízí v podobě spolupráce s Textilním muzeem v České Skalici, Skanzenu lidové architektury na Veselém Kopci i prezentace děl na mezinárodních přehlídkách a veletrzích textilu a designu.⁸⁴

Poměrně mladá je **Univerzita Jana Evangelisty Purkyně** v Ústí nad Labem. Zde nacházíme pod Fakultou umění a designu Katedru užitého umění, do které spadá i Oděvní a textilní design. Student se věnuje a obstarává především v oblasti designu oděvů a oděvních doplňků a interiérových textilií. Obě linie designu se vzájemně v průběhu studia ovlivňují a doplňují. Absolvent by měl být schopen samostatně využívat netradiční materiály, hledat a experimentovat s novými technologiemi a samozřejmě obstát i v sebe prezentaci své tvorby, včetně audiovizuální techniky.⁸⁵

Vysoká uměleckoprůmyslová škola v Praze má bohatou historii a z jejích řad vzešel nejméně jeden známý umělec. Škola se věnuje architektuře, designu, volnému umění, užitému umění, grafice a dějinám umění. Textilní se věnují především bakalářské obory věnované designu a užitému umění. A to ve třech ateliérech: ateliéru módní tvorby, ateliéru designu oděvu a obuvi a ateliéru textilní tvorby.⁸⁶

První dva ateliéry se soustředí především na módu a oděv. Z jejich řad vychází elita české módní scény. Ateliér módní tvorby se pyšní individuálním přístupem ke studentům

⁸² [Srov.] Správa webových stránek. Univerzita Hradec Králové – katedra TV a sportu. In *Vysokoškolský sport* [online]. Dostupné: <http://www.vysokoskolskysport.cz/univerzita-hradec-kralove-katedra-tv-a-sportu-> [cit. 2014-06-15]

⁸³ [Srov.] Správa webových stránek. Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby. In *Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové* [online]. 2007. Dostupné: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-vytvarne-kultury/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>. [cit. 2014-04-03]

⁸⁴ [Srov.] Tamtéž.

⁸⁵ [Srov.] Správa webových stránek. Fakulta umění a designu, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. In *Oděvní a textilní design* [online]. Dostupné: <http://fud.ujep.cz/katedry/kuu/textilni-tvorba/>. [cit. 2014-06-13]

⁸⁶ [Srov.] Správa webových stránek. Katedra užitého umění. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/>. [cit. 2014-04-08]

a zaměřením na módu v celé její šíři. Od ready to wear kolekcí přes průmyslový design po autorskou konceptuální tvorbu⁸⁷ Jak napovídá název druhého ateliéru, jeho specializací není jen oděv, ale také obuv a módní doplňky.⁸⁸

Ateliér textilní tvorby stále po vzoru svého zakládajícího vedoucího ateliéru profesora Antonína Kybala⁸⁹ prosazuje důslednost znalosti oboru, materiálů, procesů výroby a rozlišení mezi textilií průmyslovou a rukodělnou.⁹⁰

Textilní fakulta **Technické univerzity v Liberci** jako jediná v České republice poskytuje možnost vysokoškolského vzdělání napříč celým textilním oborem. Od textilních technologií přes marketing až po návrhářství. Univerzita nabízí studijní programy bakalářské, navazující magisterské i doktorský. Bakalářské obory – Textil: Textilní a oděvní návrhářství, Textilní marketing, Výroba oděvů a management obchodu s oděvy, Textilní technologie, materiály a nanomateriály. Navazující magisterské – Textilní inženýrství: Oděvní a textilní technologie, Netkané a nanovláknenné materiály a Navazující magisterské – Průmyslové inženýrství: Řízení jakosti, Produktové inženýrství. Doktorský studijní program – Textilní inženýrství: Textilní technika a materiálové inženýrství.⁹¹

Vzdělávání v textilním oboru nabízí České školství nepřehledné množství. Máme střední školy, vyšší odborné i vysoké školy na poměrně kvalitní úrovni. Většina z nich se nachází v Praze, Brně a Liberci. Textil lze studovat ze všech možných úhlů pohledů, od prodeje textilu, přes technickou a chemickou stránku textilu až po výtvarné zpracování textilu. Všechny výtvarné obory spojené s textilem vychází nejen z praktické stránky využití textilu, ale vzdělávají své studenty i teoreticky. Textil dokonce nabízí jednu z variant vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, především v jeho řemeslné tradici.

⁸⁷ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér módní tvorby. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/modni-tvorba/>. [cit. 2014-04-08]

⁸⁸ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér designu oděvu a obuvi. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/design-odevu-a-obuvi/>. [cit. 2014-04-08]

⁸⁹ Antonín Kybal byl nejvýznamnější osobnost textilní tvorby ve 20. století. Textilní tvorbu pozvedl z konzervativní upadající řemeslné úrovně na osobitý umělecký výrazový prostředek. Mezi jeho největší přínos patří tvorba autorských tapisérií a pedagogická činnost v ateliéru textilní tvorby (více informací viz kapitola 2 *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě*). [Srov.] Správa webových stránek. Antonín Kybal. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/clanek.php?aid=247>. [cit. 2014-04-08]

⁹⁰ [Srov.] Správa webových stránek. Ateliér textilní tvorby. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/textilni-tvorba/>. [cit. 2014-04-08]

⁹¹ [Srov.] Správa webových stránek. Textilní fakulta: Uchazeči. In *Technická univerzita v Liberci* [online]. Dostupné: <http://www.ft.tul.cz/index.cgi?sou=uchazeci/text.html>. [cit. 2014-04-08]

4 Textil jako medium ve výtvarných činnostech

Z výčtu škol v kapitole 3 *Textilní vzdělávání v České republice* je patrné, že po ukončení základní školy mají děti mnoho možností, kde se mohou v oblasti textilu vzdělávat. Leč možnosti textilního vzdělávání a setkání s textilem jako s výtvarným médiem již na základní škole již tak velké nejsou. Důkazem důležitosti a variability využití textilu nejen v hodinách výtvarné výchovy je představení didaktického významu textilu v tomto oddíle.

Obdobně jako v umění nabízí textil ve výtvarných činnostech velké možnosti využití, které jiný materiál neposkytuje. Jeho vhodným využitím ve výtvarné výchově můžeme přispět k rozvoji kreativity, fantazie, smyslového vnímání, estetické, kulturní i umělecké hodnoty dítěte. Velmi vhodné je fyzické zapojení nejen textilních materiálů, ale propojit ho i s tématem/námětem či aplikovat v motivační části výuky.

Přesto, že textil patří mezi klasické tradiční materiály, není ve výtvarných činnostech na základní škole zastoupen tak často jako v umění. Je tedy důležité si uvědomit, že ačkoliv se děti s textilem setkávají každý den, je vhodné před samotnou prací s ním, nechat je se s materiálem seznámit, osahat si jej a vyzkoušet si, jaké možnosti nabízí.

Vezmeme-li v potaz základní rozdělení výtvarných aktivit na plošné, prostorové a intermediální,⁹² výtvarná výchova pracuje s textilem především prostřednictvím prvních dvou činností. V **plošné tvorbě** se s ním setkáváme převážně v podobě koláží a textilních aplikací, nejčastěji v lepení, našívání či skládání kousků látek. Jako podklad koláže může posloužit papír či samotný textil.⁹³

Existuje velké množství technik, témat a námětů, které lze v textilní plošné tvorbě využít. Jana Skarlantová a Marie Vechová ve své publikaci *Textilní výtvarné techniky* (Plzeň: Fraus, 2005) popisují příklady technik v textilní tvorbě. V práci s plochou doporučují např. techniky: batika (vyvazovaná batika, šitá batika, skládaná batika, vosková batika, sypaná), tisk na textil (modrotisk, tisk pomocí šablony či tiskátka), kresba a malba na textil (kresba značkovači, textilními barvami, malba rozprašovacími fixy,

⁹² HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. s. 17.

⁹³ [Srov.] LEŠTINA, Vladimír. *Výtvarné práce s materiály, tvorba hraček, loutkářství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. s. 49.

odbarvovacími prostředky a malba na hedvábí), aplikace textilu na textil (koláž, patchwork a textilní aplikace).⁹⁴ To vše jsou způsoby práce, jež využívají hotovou textilií, která se různě barví, stříhá, sešívá, odbarvuje či všemožnými způsoby vzoruje. Dá se však také využít technik, kde se samotný proces stává tvůrčí činností, třeba drhání a tkaní.

Prostorová tvorba je na základních školách zastoupena ve větší míře než tvorba plošná, a to zejména z důvodu ekonomických, které doprovázejí nedostatečné prostory, kde by se materiál a práce mohly skladovat.

Již od 60. let 20. století patří textilní tvorba a prostor neodmyslitelně k sobě, nejčastěji v podobě autorských tapisérií. Postupem času dochází k oproštění od tradiční plošné záležitosti. Pojmy textilní plastika, textilní objekt a textilní environment jsou dnes již všem velmi známé.⁹⁵ Taktilně kinestetická senzibilita je velkou výhodou plošné tvorby, kterou doplňuje rozvíjení senzibility a kultivace prostorové inteligence., proto je velmi vhodné využít textil v prostorových činnostech.⁹⁶ Technik, kterých lze využít k tvorbě trojrozměrných či plastických textilních objektů, je velké množství, např. šití, pletení, vyšívání, paličkování, tkaní, háčkování, batikování, patchwork a další. Zásadní je uvědomit si veškeré vlastnosti, jež textil nabízí, tj. sešívání, prošívání, vázání, uzlování, proplétání, omotávání, napínání, zavěšování, stříhání, řasení, lepení, skládání a jiné.⁹⁷

Při tvorbě textilní plastiky, lze tvořit pomocí vlákna, vlákně hmoty či autorsky zhotovené nebo již hotové tkaniny. Při tomto procesu je velmi důležité vzít v potaz charakteristické vlastnosti, které s sebou nese využití textilního materiálu v prostorové tvorbě. Tato specifika jsou např. spojování, vázání, vrstvení, sešívání, slepování.⁹⁸ K tvorbě textilní plastiky je dle Věry Roeselové z důvodu stability vhodné využít drátěnou či jinou konstrukci. U menších textilních plastik stačí vyplnění měkkým beztvarym materiálem (vatou, zmačkanými novinami, senem či molitanem).⁹⁹

⁹⁴ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 5.

⁹⁵ [srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 11.

⁹⁶ [srov.] HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicár: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. s. 59, 63.

⁹⁷ [srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 12.

⁹⁸ [srov.] Tamtéž, s. 13-14.

⁹⁹ [srov.] ROESELVÁ, Věra. *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. s. 60.

Textilní prostorová tvorba úzce souvisí s třetí z výtvarných aktivit, tedy **intermediální**. Vezmeme-li zde v potaz experimentální uměleckou tvorbu, které je věnována část kapitoly 2 *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě*, uplatnění textilu ve výtvarných činnostech se nám v podstatě odhalí samo, tedy např. instalace, land art, konceptuální umění. V experimentální intermediální tvorbě se za použití nových materiálů či dřívějších nových způsobem jsou vytvořeny podmínky pro vznik nových metod a stylů, což je zastoupeno např. v performanci, land artu, body artu, tvorbě environmentu a v konceptuálním umění.¹⁰⁰ Textilní environment (tvorba textilního prostředí) úzce souvisí s historickým vývojem vztahu textilu a architektury. V umění ji lze nalézt v propojení s akcí, tancem či happeningem.¹⁰¹

¹⁰⁰ HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. s. 19.

¹⁰¹ [srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 14.

5 Vybrané osobnosti věnující se propojení textilní tvorby a pedagogické činnosti

Tato kapitola představuje významné osobnosti, daného oboru, které se v současné době zabývají textilním výtvarnictvím jak z hlediska odborného, tak didaktického. Pro demonstraci určité všestrannosti jsme vybrali tři pedagogy – odborníky, které považujeme za nejznámější. Jejich práce spožívá nejen v odkazu na tradiční řemeslnou tvorbu, ale především ve výtvarném experimentování s textilem jako s materiálem, motivací či námětem. Právě práce a pedagogické působení Karly Cikánové, Jany Skarlantové a Taťány Šteiglové je velký inspirační zdroj praktické části.

5.1 Cikánová Karla

Karla Cikánová je významná pedagožka, která se narodila roku 1941 v Praze. Vystudovala výtvarnou výchovu v kombinaci s bohemistickou. Po studiu se aktivně věnovala učitelské činnosti a spolupracovala s organizací INSEA. Zde propagovala soubory prací svých žáků. V publikační činnosti se věnuje především výuce výtvarné výchovy v předškolním i primárním vzdělávání. V současnosti vyučuje na Katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Vede zde např. souvislé praxe, diplomové práce studentů, výtvarné vyjadřování, didaktiku a kurz výtvarné výchovy v přírodě.¹⁰²

Kromě své oficiální profese učitelky se také zabývá přednáškovou a publikační činností. Je autorkou přibližně devadesáti odborných časopiseckých článků, metodických statí pro nakladatelství RAABE. Těžištěm jejího inovativního postupu v oblasti textilního výtvarnictví jsou knižní publikace (celkem pět): *Kreslete si s námi* (Praha: Aventinum, 1992), *Malujte si s námi* (Praha: Aventinum, 1993), *Objevujte s námi tvar* (Praha: Aventinum 1995), *Objevujte s námi textil* (Praha: Aventinum, 1996). Obdržela roku 1996 cenu Inspiromat. V roce 1998 jí pak za publikaci *Tužkou, štětcem nebo myší* (Praha: Aventinum, 1998) byla udělena cena Zlatá stuha. Kromě výše zmíněných děl lze její jméno nalézt i na titulech pro děti a knihách drobné poezie. Ty se vyznačují snahou Cikánové

¹⁰²[Srov.] Správa webových stránek. Mgr. Karla Cikánová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=cikanova_k. [cit. 2014-05-08]

motivovat čtenáře k většímu zájmu o výtvarné činnosti. Dále spolupracovala na části metodiky *Výtvarná výchova v projektu environmentálního vzdělávání* (Praha: Univerzita Karlova, 2007).¹⁰³

Cikánová se v oblasti textilu proslavila především svou publikací *Objevujte s námi textil*, která je věnovaná především pedagogům, rodičům a vychovatelům – všem, kteří se věnují výtvarné výchově. Z knihy je možné vyčíst metodický návod na nejrůznější výtvarné aktivity s využitím textilu. V práci s ním je velký důraz kladen na experimentování s materiálem v podobě výtvarných her (viz obr. č. 22 a 23). Velmi působivá je například experimentální hra s proměnou výrazu, kdy je za pomoci příze vytvořen na desce portrét čerta a klauna. Pohybem příze různými směry se mění výraz a čert či klaun se tváří pokaždé jinak (viz obr. č. 24). V klasické lineární kresbě, třeba tužkou, by tato transformace nebyla tak snadná a efektivní. V experimentálních ukázkách je také často stimulováno taktilně kinestetické vnímání tím, že děti pracují se zavázanýma očima.

Karla Cikánová se v publikaci *Objevujte s námi textil* snaží podat návod, jak odbourat mechanické vnímání textilu – jako užitkovost, účelnost a dekorativnost. Popisuje zde textil v plošné i prostorové tvorbě. Spisovatelka se zaměřila na využití textilu jak klasickou formou, tak netradičními způsoby. I přesto, že se však jedná o témata, která lze nazvat klasickými (tvorba hraček, oděvu, vždy lze v autorčině podání nalézt originalitu a kreativitu (viz obr. č. 25 a 26). Velmi inspirativní jsou především výtvarné experimentální akce s gázou, pomocí níž děti vyjadřují např. fázi zakuklení a vykuklení.

5.2 Skarlantová Jana

Jana Skarlantová se narodila roku 1944 v Klatovech. Na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vystudovala učitelství s aprobační výtvarné výchovy a českého jazyka a následně se na téže univerzitě věnovala studiu estetiky. V současnosti zde vyučuje na katedře Výtvarné výchovy předmět Prostorová a užitá tvorba zaměřený na textil a oděv. Její pedagogická činnost je nejvíce spojována se Střední průmyslovou školou oděvní v Praze.¹⁰⁴

¹⁰³ [Srov.] Správa webových stránek. Mgr. Karla Cikánová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=cikanova_k. [cit. 2014-05-08]

¹⁰⁴ [Srov.] Tamtéž.

Specializací jí je užitá tvorba, zvláště estetika a vývoj odívání. Velmi výrazně přispěla k rozvoji daného oboru, neboť je autorkou nemalého množství knih s touto tematikou. Mezi nejznámější publikace patří např. dvě knihy s popularizačním nádechem: *Výrobky dovedných rukou* (Praha: Práce 1977) a *Od krinolíny k džínsům* (Praha: Práce, 1977), společně s Janem Slavíkem napsala učebnici *Estetická výchova pro střední školy* (Praha: Scientia medica, 2001), dále *Textilní výtvarné techniky* (Plzeň: Fraus, 2005), a netradiční učebnice historického přehledu odívání *Od fíkového listu k džínám* (Praha: Grada, 1999).¹⁰⁵

Výrazně se podílí na projektu Evropa ve škole, Euroatelieru, spolupráce s univerzitou v Heidelbergu, řídí celostátní výtvarnou soutěž „Alšova země“ a soutěž „Výstava nejen ve škole,“ dále zasedá v porotě mezinárodní soutěže ve Schwedtu, je členkou organizace INSEA, Syndikátů novinářů ČR a pracuje v mezinárodní komisi MŠMT ČR a MK ČR.¹⁰⁶

Cikánová s Vechovou v knize *Textilní výtvarné techniky* představují velké množství tradičních textilních technik. Cílem však není podrobný a přesný návod, jaký lze nalézt téměř v každém časopise pro ženy. Tedy návod, který sleduje jen výsledný efekt, tj. snadno a rychle vytvořit textilní výrobek. Svými radami nabízejí spíše jen směr, kterým se čtenář může vydat. Zároveň jsou si vědomy, že kvalitní rukodělná textilní tvorba vyžaduje dostatek odborných znalostí a času, a proto vnímají svojí knihu jen jako inspiraci pro čtenářovo vlastní pojetí textilní tvorby.¹⁰⁷ V kontrastu k předchozí knižní publikaci nabízí kniha *Výrobky dovedných rukou* přesné postupy na výrobu konkrétních děl z textilu, přírodnin, dřeva, papíru a jiných materiálů. Tematicky je kniha dělená na výrobu spojenou s odíváním, dekorací zdí, nápady na dárky, prostřeným stolem a světlem.¹⁰⁸ Přestože se jedná o knihu poměrně komerčně orientovanou, můžeme zde v ní nalézt originální inspiraci na textilní tvorbu v podobě koláží, módních doplňků, hraček, loutek a další.

¹⁰⁵ [Srov.] Správa webových stránek. Mgr. Karla Cikánová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=cikanova_k. [cit. 2014-05-08]

¹⁰⁶ [Srov.] Správa webových stránek. PhDr. Jana Skarlantová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=skarlantova_j. [cit. 2014-05-08]

¹⁰⁷ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. s. 7.

¹⁰⁸ [Srov.] SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Výrobky dovedných rukou*. 1. vyd. Praha: Práce, 1977. s. 5-6.

5.3 Šteiglová Taťána

Taťána Šteiglová je výtvarná pedagožka, narozena roku 1952. Vystudovala Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, na které nyní vyučuje užitou a textilní tvorbu. Na svém kontě má množství knih a článků. Spoluúčastní se několika výtvarně vzdělávacích grantů, např. „Řešitel grantu Statutárního města Olomouce v roce 2004, Vlákno – řemeslo a umění, workshop textilní tvorby pro posluchače a absolventy pedagogických fakult, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci 2010.“¹⁰⁹ „Spoluřešitel grantu ESF Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií, textilní a objektová tvorba“¹¹⁰ a další.

Na Katedře výtvarné výchovy na Univerzitě Palackého v Olomouci je výtvarná výchova úzce propojena s textilem. Zde již několik let působí zmíněná Taťána Šteiglová. Právě ona a její kniha *Textilní a prostorová tvorba* (Olomouc: Univerzita Palackého, 2012), která vyšla v Olomouci na dané fakultě, se stala inspirací k tvorbě této práce. V dané publikaci se Šteiglová zaměřuje na práce svých studentů. Ty analyzuje a podrobně dokumentuje tak, aby dané poznatky mohlo využít co nejširší spektrum čtenářstva. Je zřejmé, že témata byla zširoka korigována, neboť se objevuje velký rozsah námětů, př. motivy těl, tělesnosti a intimity i témata společenská. Z prací je patrné nepotlačení autenticity textilu a nakládání s ním dle jejich specifických vlastností. Šteiglová dbá u svých studentů především na experimentování s materiálem (viz obr. č. 27, 28, 29), poté následuje dokonalé prostudování materiálu a technik, které textil nabízí.¹¹¹

Taťána Šteiglová motivuje své žáky k práci s tradičními technikami, ale i k experimentálním postupům a materiálům. Souběžně je vede k hledání vlastní cesty a originalitě, ať v tvorbě vlastní či využitím již hotových textilií. V pracích studentů se objevují aktuální témata, která propojují textil se současným světem, tj. s prostředím a architekturou (viz obr. č. 30, 31, 32), s přírodou (viz obr. č. 33, 34), s důrazem

¹⁰⁹ Správa webových stránek. PaedDr. Taťána Šteiglová Ph. D. In *Katedra výtvarné výchovy, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. Dostupné: http://kvv.upol.cz/index.php?seo_url=kvv-predmety-textil-tatana-steiglova--cv-tatana-steiglova. [cit. 2014-05-08]

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ [srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 22-24.

na tělesnost (viz obr. č. 35), rozvoj komunikace (viz obr. č. 36), hra se světlem (viz obr. č. 37) a odkaz na tradici v podobě užití textilie (viz obr. č. 38).

Velmi aktuální je také snaha Šteiglové o propojení textilu s novými médii. Nová média a textil se liší především ve svém počátku a ve vnímání času. Zatímco práce s textilem pochází z dlouhé historie postavené na tradicích a nakládání s ním vyžaduje trpělivost a dostatek času. Nová média naopak vznikají poměrně nedávno a jsou založena na rychlosti, přesto Šteiglová však spatřuje možnost propojení zdánlivě neslučivých světů, textilního a nových médií prostřednictvím fotografie či videa.¹¹²

¹¹² [srov.] ŠTEIGLOVÁ, Taťána. Textil a nová média. In *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií II: využití ICT a dalších nových přístupů ve výtvarné výchově: sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Hana Myslivečková, Veronika Jurečková Mališová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 CD-ROM. s. 109-119.

II. Praktická část

6 Lekce výtvarné výchovy s využitím media textilu na II. stupni ZŠ

Praktická část diplomové práce obsahuje osm lekcí výtvarné výchovy, při nichž je ve výuce využit textil, a to nejen jako použitý materiál, ale i v přeneseném metaforickém významu. Aplikace textilu do výukové hodiny není jen zabývání se textilním materiálem a textilními technikami – textil se zde objevuje i v části motivační. Lekce jsou směřovány na druhý stupeň ZŠ, avšak po jejich úpravě je lze použít i na stupni prvním. Jejich částečná realizace a reflexe patří k jednomu z cílů diplomové práce. Vzhledem k tomu, že výtvarné lekce jsou autorskou tvorbou a obsah reflexí je subjektivní, budou části těchto kapitol psány v ich-formě.

Každá lekce má své vzdělávací i výchovné **cíle**, které jsou popsány níže. Obecný cíl všech lekcí je začlenit textil do hodin výtvarné výchovy. Žáci si tak mají vyzkoušet nejrůznější experimentování s textiliemi. Neméně důležité jsou i další cíle: především rozvoj tvořivosti, fantazie, výtvarné senzibility a seznámení s autory z oblasti výtvarného umění.

Výtvarné lekce jsou časově dotovány jednou či dvěma vyučujícími hodinami. Dotace se odráží od konkrétní třídy a jejím rozložením ve Školním vzdělávacím programu. Nejčastěji však bývají dvě vyučující hodiny pro třídy 6. a 7. a jedna vyučující hodina pro žáky 8. a 9. tříd. Zde jsou lekce přizpůsobeny specifice školy, kde se výuka konala.

Specifika tříd, kde byla výuka lekcí realizována, úzce souvisí se specifikem školy. Výuka výtvarných lekcí se konala na ZŠ Dukelská v Českých Budějovicích. Tato škola je zaměřena na výuku tvůrčích oborů – výtvarné a hudební výchovy. Žáci si již od 1. třídy zvolí, o jaký z těchto předmětů bude jejich týdenní rozvrh navýšen o jednu vyučovací hodinu. V 6. třídě následuje výuka výtvarné i hudební výchovy v podobě dvou vyučovacích hodin. A od 7. třídy volí rozšíření vybraného uměleckého předmětu o dvě vyučovací hodiny, v rámci volitelných předmětů.¹¹³

Rozšířená výuka výtvarné výchovy v podobě volitelného předmětu se jmenuje Výtvarné dílny. Právě zde byly dvě lekce realizovány. A to v třídě 7. a 9. Další výuka proběhla v 7. C, 9. A a 9. B. Všechny tyto třídy ve výtvarné výchově vzdělává Mgr. Jana

¹¹³[Srov.] Správa webových stránek. ZŠ Dukelská: Zaměření školy. In *ZŠ Dukelská* [online]. Dostupné: <http://www.zsdukelska.cz/zamereni>. [cit. 2014-06-08]

Bártová. Uspořádání tříd odpovídá poměrně klasickému očekávání – skupinu žáků tvoří kolem 25 dětí, většinou s převahou dívek. Konkrétně tedy: Výtvarné dílny 7. tříd mají 22 žáků, z toho 16 dívek a 6 chlapců. Třída 7. C tvoří 27 žáků ve složení 15 dívek a 12 chlapců. Výtvarné dílny 9. tříd mají 22 žáků, konkrétně 13 dívek a 11 chlapců. Třídy 9. A i 9. B navštěvuje 28 žáků. U obou tříd převládají děvčata. V 9. A je 17 dívek a 11 chlapců a v 9. B 14 dívek a 14 chlapců.

Aby byla zachována objektivita lekcí a žáci nebyli ovlivněni nedůvěrou k neznámé osobě, výuku realizovala Bc. Anna Mášová. Ta na této škole úspěšně absolvovala průběžnou i souvislou praxi a s dětmi se již velmi dobře zná. Výuka probíhala po poskytnutí podrobných příprav, konzultací s autorkou lekcí a za její přítomnosti.

6.1 První lekce: Neviditelný plášť

Lekce Neviditelný plášť byla zastoupena dvěma školními hodinami, tzn. celkem 90 minut. Realizována byla v 7. třídě výtvarných dílen. Soustředila se na propojení motivu kouzelného pláště s mimikry v přírodě. Šlo o realistickou studii prostředí třídy v podobě malby. Textil se zde nacházel v motivační části hodiny.

Hlavním **cílem lekce** byla především studie skutečnosti. Práce byla situována tak, aby se žáci soustředili na práci s barvou, zejména namíchání požadovaného odstínu a na strukturu povrchu třídního okolí. Zároveň se seznámili s pojmem mimikry a osvětlili si, co tento pojem znamená.

Motivace probíhala prostřednictvím řízeného rozhovoru. Díky řízení učitelského dozoru skupina došla přes počáteční dotazy, zda a kde se žáci schovávají, neviditelnost a kouzelné neviditelné předměty k dotazu, zda se neviditelný plášť objevuje jen v pohádkách. Žáky samotné napadl jako příklad neviditelnosti v přírodě chameleon. Následovala prezentace fotografií mimikry v přírodě, při jejichž promítání se děti pokoušely zvířata nalézt.

Po úvodní motivační části v podobě řízené diskuze a zhlédnutí fotografií se plynule přestoupilo k **formulaci úkolu**. Žáci měli za úkol namalovat temperami plášť formátu A2, za který by se mohli schovat a na chvíli se stát v prostředí třídy neviditelnými. Poté si společně s učitelem prošli zákoutí třídy, která se dají využít. Při této práci je velmi důležité žáky upozornit, aby dbali opatrnosti a měli převlečení a podložky na lavici. Důraz

je kladen na schopnost míchání barev a vyjádření struktury vybraného místa třídy. Jelikož někteří mají stále problém s nanášením množství barev na paletu, je vhodné poukázat, že stačí menší množství.

Velký formát byl zvolen především pro uvolnění. Zároveň také z důvodu, že žáci jsou zvyklí pracovat velkými štětci, a malý formát by je příliš usměrňoval a nedovoloval jim v práci takový rozsah, jako formát větší.

Závěr hodiny tvořilo **hodnocení**. Každý žák přiložil své dílo v prostředí třídy tak, aby jeho plášť splynul a zamaskoval se, obdobně jako již zmínění živočichové splývají v přírodě. Hodnocení probíhalo postupně. Vždy jeden žák prezentoval svůj plášť a ostatní hodnotili, jak se mu podařilo vystihnout barevnost a strukturu zvoleného místa. Součástí hodnocení může být i hra, kdy se učitel otočí a děti za své pláště schovají drobné předměty, které poté společně objevují.

Kladná **reflexe** se odvíjí především od kladně hodnocené motivační části. Její přínos byl patrný z aktivity a ochoty dětí spolupracovat. Ty odpovídaly na kladené dotazy a nebály se vyjádřit svůj názor. Při dotazu na kouzelné předměty, které způsobují neviditelnost, ihned ukázaly znalost pohádek a zmínily např. Harryho Pottera a Arabelu. Největší úspěch zaznamenala prezentace fotografií s mimikry. Žáci obrázky bedlivě pozorovali a s velkým nadšením odhalovali živočichy, kteří se na obrázcích objevili. Úmyslně byly zařazeny ukázky lehčí i obtížnější a zvířata ze světa hmyzu, ptáků, obojživelníků, ryb i savců. Jejich odhalování se tak stalo pro děti velkou zábavou.

Po zadání úkolů se nevyskytl žádný dotaz či problém a žáci se ihned pustili do práce. Činnost s barvami je velmi bavila, což bylo patrné i na intenzitě, se kterou se do zadaného úkolu vrhli (viz obr. č. 39). Průběh byl velmi plynulý a nevyskytl se žádný problém.

Nejčastěji děti volily k maskování prostředí dlaždiček (viz obr. č. 40, 41, 42) a lavice. Avšak objevily se zde i experimenty v podobě skříně (viz obr. č. 43), trička (viz obr. č. 44), dveří, stěny s rozhlasem (viz obr. č. 45) nebo stropu.

Nedostatečným se ukázal vyhraněný čas na úklid – bylo na něj ponecháno 10 minut. Což se vzápětí projevilo jako relativně málo času.

Specifikem této třídy byly děti se zdravotním znevýhodněním. Dívka s Downovým syndromem měla asistentku a díky její pomoci a vysvětlení vznikla práce, kde je vyobrazena situace, kdy se doma schovává mamince za utěrku a cítí se být neviditelná

(viz obr. č. 46). Chlapec s cukrovkou musel třídu opustit z důvodu pravidelnosti stravování a aplikování inzulínu, a proto nestihl práci dokončit. U chlapce s naslouchadlem nebyl jeho handicap patrný.

6.2 Druhá lekce: Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají

Lekce byla realizována v 9. A v podobě jedné vyučovací hodiny, tj. 45 minut. Jednalo se o vytvoření prostorového objektu pomocí textilního materiálu (bavlnek a vln) s využitím prostředí, které třída nabízí. Výtvarná experimentace se zde nachází v práci s materiálem i v námětu lekce.

Cílem lekce je rozvoj fantazie a výtvarné senzibility, seznámit a vysvětlit žákům indiánskou kulturu a tradici – v podobě lapače snů. Cílem zároveň bylo jim úkol demonstrovat na ukázkách propojených s výtvarným uměním v díle Jiřího Kovandy. Zvolena byla práce ve skupinách, která rozvíjí kompetence sociální a komunikativní.

Motivační část byla věnována řízenému rozhovoru na téma sny. Jednalo se o dotazy – jaké máme sny, jaké sny si žáci pamatují, co to sen je a zda existuje kultura, která se sny zabývá. Žáci sami odhalili záměr diskuze a přišli na indiánskou kulturu a na lapač snů. Pro ucelenější představu byl lapač snů poslán po třídě a probíhala diskuze o jeho smyslu a významu. Učitel žáky upozorňoval na detaily, které se na lapači nachází a jaký je jejich smysl, např. kamínek uprostřed znázorňuje vlastní nitro člověka, kruh symbolizuje svět a vesmír a peříčka zachycují vesmírnou energii a filtrují sny.¹¹⁴ Dle příkladu lapače snů, kde spleť provázání bavlnek znepřístupňuje vstup negativní energie a ukazuje cestu energii pozitivní, proběhla opět řízená diskuze na téma „jaké jiné okamžiky by si žáci chtěli uchovat či odehnat“.

Po motivaci věnované indiánské kultuře, lapači snů a diskuzi o příjemných a nepříjemných zážitcích, okamžicích či věcech, následovalo znění úkolu. **Úkolem** dětí bylo vytvořit využitím třídního prostoru a délkových textilií prostorový objekt inspirovaný lapačem snů starých severoamerických Indiánů. Objekt slouží k uchování či odehnání žáky zvoleného tématu. Na závěr svůj záměr museli vysvětlit a zdůvodnit ostatním. Aby si žáci lépe představili, jak se dá využít a nakládat s prostorem, byl jim promítnut soubor prací studentů pod vedením Tat'ány Šteiglové a konceptuální umění Jiřího Kovandy (viz obr.

¹¹⁴ [Srov.] Správa webových stránek. Význam lapače snů. In *Tradiciones* [online]. Dostupné: <http://www.tradiciones.cz/aktuality/vyznam-lapace-snu-2>. [cit. 2014-06-08]

č. 20). Před samostatnou prací byly žákům zdůrazněny zásady skupinové práce a ti se libovolně rozdělili do 6 skupin.

Děti ve skupině měly pomocí diskuze přijít na společné téma, které by poté prostorově ztvárnily. Některé skupiny s tím neměly problémy a ihned se pustily do práce, jiné nad tématem dlouze přemýšlely a diskutovaly. Provedení práce a využití prostoru se objevovalo různé – děti využívaly nábytek, košťata, radiátor i vlastní části těla.

Při závěrečném **hodnocení**, kdy měli žáci své dílo představit ostatním, přiložili k dílu napsaný název práce a zvolený mluvčí představil jejich záměr. Hodnocena byla originalita a přiléhavost tématu k vytvořenému objektu.

Ze závěrečného hodnocení vyplývá, že žáky práce nadchla a pochopili její smysl. Svůj záměr prezentovali s velkým přesvědčením a odhodláním. Zvláště přesvědčivě si při prezentaci vedla děvčata s dílem, které nazvala „Ahö“. Vyhledala si, že tento název znamená japonsky „potrhllost“. Prezentace byla plynulá a velmi působivá. Troufám si říci, že i práce byla velmi zdařilá, avšak spíše než asociace potrhllosti na mě působí uspořádaně a připomíná mi pavučinu (viz obr. č. 47, 48). Další smíšená skupina využila košťata a vytvořila dílo s názvem „Uvězněna ve snu“ (viz obr. č. 49, 50). Ta značila naší bezradnost, když spíme. Působivá zde byla metafora uvěznění jedné z dívek v jakési pletené kleci. Třetí skupina chlapců nazvala svůj prostorový objekt „Voda v poušti“ (viz obr. č. 51, 52, 53). Propletení a zmatenost nití v horní části má symbolizovat bezmocnost, když bloudíme po poušti. Naopak chuchvalec modré vlny v dolní části značí naději v podobě oázy. Čtvrtá skupina tvořena opět jen chlapci využila radiátoru a udělala práci s názvem „Chlad“ (viz obr. č. 54). Již z názvu je patrná absurdita, která se také objevila v jejich prezentaci. Vlna, jakožto teplý hřejivý materiál, dodává teplo chladnému vypnutému radiátoru. Pátá skupina využila prostředí třídy naplno. Vytvořila prostorové rohové dílo pomocí skříně a lavic (viz obr. č. 55, 56). Propletení vlny olivové barvy mělo značit výkyvy a dráhu špatných snů. Avšak bohužel název „Čudnost“ nebyla děvčata schopna vysvětlit a obhájit si ho. A poslední, šestá, skupina využila namísto prostředí, které jim třída nabízela, své tělo – konkrétně ruce (viz obr. č. 57, 58, 59). Skupina svůj objekt pojmenovala „Smích“. Dívky se shodly na tom, že to je jedna z mála věcí, která je spojuje a kterou mají společnou. Proto využily i svých těl. Propletení a propojení bavlnky značí snahu předávat smích jedna druhé a cestu smíchu, kterou spolu již od první třídy prožily.

Úkolu se zhostily všechny skupiny naplno a objevily se zde velmi důvtipné a vynalézavé objekty. Děti v období dospívání nachází svou identitu a místo, kam by patřily. Práce ve skupinách s blízkými vrstevníky jim podobný pocit na chvíli umožňuje. Spolupráce fungovala bez problémů a žáci byli schopni mezi sebou komunikovat, diskutovat a radit si.

Experimentace s vlnou a bavlnkami děti velmi bavila a dokázaly se vcítit do okamžiků, které se pokoušely vyjádřit. Pozitivně reagovaly také na příklady z umění, které je měly k práci inspirovat. Především na studijní práci „Sloup“ Dagmar Klimešové (viz obr. č. 30).

Za jeden z nedostatků považují použití tenké bavlnky na omotávání částí těla. Děvčatům, která využila jako konstrukci své ruce, tenká bavlnka ke konci hodiny škrtila prsty.

6.3 Třetí lekce: Bojovné umění či umění bojovat

Třetí lekce se věnuje intermediální činnosti, konkrétně konceptuálnímu umění. Inspiračním zdrojem se stala práce Petra Brožky, která byla prezentována v Galerii D9 v Českých Budějovicích. Děti se zde seznámily s pojmem a příklady konceptuálního umění a na konkrétním příkladu si vyzkoušely, jak může vzniknout. Výuka probíhala v 9. B a na její realizaci bylo 45 minut. Textil zde slouží jako podkladový materiál a následně i jako dílo samotné.

Cílem lekce bylo si na praktickém příkladu osvojit myšlenku konceptuálního umění. Obeznámit s příklady prací Josepha Kosutha a Piera Manzoniho a zároveň přimět žáky se kriticky zamyslet nad environmentálními problémy, spojené především s lidskými zásahy do přírody. Myšlenka lekce spočívala také v uvědomění, že se dá bojovat i bez násilí a že umění nemá jen estetický význam.

V úvodní **motivační části** hodiny byli žáci seznámeni s konceptuálním uměním. Nejprve probíhal řízený rozhovor na dané téma a následně jim bylo vysvětleno konceptuální umění na fotografiích prací „Tři židle“ a „Čtyři barvy, čtyři slova“ od Josepha Kosutha a „Umělcovo hovno“ a „Umělcům dech“ od Piera Manzoniho. Po zadání úkolu a objasnění náplně hodiny byli žáci motivováni videoklipem „Earth song“

od Michaela Jacksona. Při sledování měli k dispozici český překlad textu. Po zhlédnutí videoklipu následovala diskuze o jeho smyslu a o scénách, které se zde odehrávaly.

Úkolem bylo vymyslet hesla spojená s environmentálními problémy, zaměřená především na problematiku lidských zásahů do přírodního prostředí. Děti byly pomocí připravených papírků¹¹⁵ rozděleny do čtyř skupin. První dvě skupiny měly vymyslet hesla spojená s devastací přírody, zatímco třetí a čtvrtá skupina pomocí hesel připomenuly krásu a důležitost přírody. Následně každá skupina zaznamená svá hesla fixem na stočené plátno, které vzápětí rozloží (viz obr. č. 60).

Hodnocení probíhalo formou prezentace jednotlivých skupin, které prozradily ostatním své heslo a objasnily tím svůj záměr.

Konceptuální umění je těžko uchopitelné a definovatelné, ale z reakcí žáků však bylo patrné, že zvolení příkladů a praktické osvojení jim k pochopení pomohlo. Nejvíce je zaujalo dílo Piera Manzoniho „Umělcovo hovno“, díky němuž lépe pochopili význam konceptuálního myšlení.

Žáci ve skupinách po celou dobu spolupracovali a diskutovali. Vymyšlení podobných hesel jim nečinilo největší problémy – na podobné aktivity jsou zvyklí v hodinách Výchovy k občanství, Etické výchovy a Ekologických seminářích. Videoklip Michaela Jacksona jim byl znám a silně je motivoval po celou dobu. V průběhu práce byl vidět velký zájem a také rozlišnost dětí a skupin v tom, jak k prostěradlu přistupovaly. Někteří ho neustále stáčely i během diskuze (viz obr. č. 61). Žáky také velmi těšilo rozmotávání prostěradla (viz obr. č. 62).

Přestože 45 minut je velmi krátký čas a samostatná činnost trvala jen 10 minut, odvážila bych si říci, že cíl hodiny byl naplněn. Skupiny, které se soustředily na devastaci přírody, vymyslely následující hesla: „Zamyslete se nad sebou!“ (viz obr. č. 63, 64) a „Neublížujete jen sobě, ale i ostatním tvorům!“ (viz obr. č. 65, 66). Zbylé dvě skupiny přišly s těmito hesly: „Je na čase začít něco dělat!“ (viz obr. č. 67, 68) a „Recyklací pro lepší život!“ (viz obr. č. 69, 70).

Především tím, že se činnosti v hodině záměrně střídaly, byla udržena pozornost žáků po celou dobu trvání lekce.

¹¹⁵ Připravené papírky byly očíslované čísly 1 – 4. Na kartičkách s čísly 1 a 2 byl vyobrazen pařez se sekrou. Ten demonstroval příklad devastace přírody. Zatímco na lístečkách s čísly 3 a 4 byl vyobrazen celý strom s bohatou korunou.

6.4 Čtvrtá lekce: Záhadná opona

Lekce Záhadná opona probíhala v předmětu výtvarné dílny 9. ročníků. Vzhledem ke zvolené technice kresbě fixy probíhala její realizace po dobu třech vyučovacích hodin. Jedná se o kresebný záznam výtvarné imaginace na základě obrysů. Textil se zde objevuje v motivační části v podobě opony.

Cílem hodiny bylo výtvarně ztvárnit tvarové asociace. Zároveň byla stimulována žákova fantazie, představivost a výtvarná senzibilita. Z oblasti kultury se lekce prolínala se scénografií a autory, kteří se podíleli na výzdobě Národního divadla.

Motivace probíhala nejdříve řízeným rozhovorem na téma divadlo pomocí otázek: „Chodíte rádi do divadla?“, „Na co můžeme chodit do divadla?“, „Co se zde hraje?“, „Jak to v divadle vypadá?“, „Znáte nějaká divadla?“, „Typy/druhy?“, „Nacházíme-li na jevišti něco výtvarného, třeba namalované kulisy či dekoraci, víte, jak tomu říkáme?“, „Kde se divadla nacházejí?“, „Máme divadlo v ČB?“, „A znáte ještě nějaké další významné divadlo?“, „Věděli byste něco o Národním divadle?“. Diskuse byla završená připomenutím základů o Národním divadle a o výzdobě Mikoláše Alše, Františka Ženíška a Vojtěcha Hynaise s názornými ukázkami.

Vpředu ve třídě se nacházelo připravené malé divadlo.¹¹⁶ Žáci byli vtaženi do hry a upozorněni, že společně s pedagogem vyrazili do divadla. Poté, co se pohodlně usadili, mělo začít představení. Avšak opona se porouchala a nešla odhrnout. Spekulace žáků, co s tím, vyrušil osvětlovač.¹¹⁷ Osvítil oponu a děti spatřily siluetu toho, co se na scéně odehrává. Učitel na stín upozorní a následuje diskuze, čemu nebo komu by mohl obrys patřit. Tento postup se opakoval celkem třikrát, pokaždé s jiným připraveným tvarem. Závěrem motivace je dětem prozrazeno, že v průběhu představení se odehrává scéna, kde se všechny tři siluety setkají.

Jejich **úkolem** je vymyslet krátký příběh a scénu, kde se všechny tři siluety setkají a nakreslit to pomocí fixy. Důležité je podotknout, že v tvarech, které spatřily, se mohou skrývat věci, živočichové či lidé.

¹¹⁶ Divadlo bylo vytvořené z krabice, která měla ustřižené dno. Místo dna bylo natažené plátno, které symbolizovalo oponu.

¹¹⁷ Na druhý díl krabice se připevní připravený vystřižený tvar, který se ze zadu osvítil. Tím na plátně vznikne stín a žáci spatří jeho siluetu.

Při **hodnocení** byly všechny práce umístěny ve středu třídy a žáci vyprávěli své příběhy a hodnotili práci samotnou.

Lekci Záhadná opona považují za nejméně zdařilou lekci ze všech realizací. Důvodem je technika kresby fixy, kterou si však žáci zvolili sami a naprosto svobodně. Přestože jim v průběhu hodiny byly zásady prací s fixou připomenuty a zdůrazněny, jejich používání bylo velmi nešťastné a nezvládnuté. Při hodnocení se projevila radost, že mohli fixy používat, přesto s jejich využitím nebyli spokojeni.

V hodnocení výuky se názory dětí rozcházely. Přibližně polovina byla nadšená volností, kterou jim daný úkol poskytoval, druhá polovina byla z volnosti nešťastná a bylo pro ně těžké příběh vymyslet. Největší potíž dětem způsobovala schopnost vybavit si obrysy, které na počátku hodiny spatřily. Pro jejich usnadnění byly tvary vystaveny ve třídě (viz obr. č. 71).

Pominu-li bezradnost, kterou sebou tvorba fixy přinesla, představy, které žákům tvary asociovaly, byly velmi pestré a nápadité (viz obr. č. 72, 73, 74, 75, 76).

6.5 Pátá lekce: Čarovný koberec

Výuka lekce Čarovný koberec probíhala v 7. C po dobu dvou vyučovacích hodin, tj. 90 minut. Jedná se o návrh vlastního létajícího koberce. Textil je zde zastoupen ve formě námětu a z části jako realizační materiál. Samostatná práce navazuje na tradiční ornamentální tvorbu.

Cílem tedy bylo žáky seznámit nejen s ornamenty, které nacházíme v orientální kultuře, ale i s příběhem o Aladinovi ze sbírky Tisíce a jedné noci. Dále práce směřovala k rozvíjení fantazie, imaginace a výtvarné senzibilitě.

V **motivační části** byl dětem vyprávěn příběh, vycházející z příběhu o Aladinovi. Po pohodlném až meditativním usazení (viz obr. č. 77) si žáci měli představit, že se nachází uvěznění v temné vysoké věži. Po jejím prohlédnutí zjišťují, že věž nemá žádné dveře, jen jedno okénko úplně nahoře. K oknu nevedou žádné schody či žebřík a bohužel ani po zdi se k němu nedá vyšplhat. Avšak aby zachránili princeznu/prince ze spárů zlého čaroděje, potřebují se dostat ven. Vzpomenou si na džina, který jim věnoval létající koberec. Ovšem zlý čaroděj na něj pamatoval taktéž a ten jejich začaroval do hromady dalších koberců. Dokáže každý najít ten pravý, ten svůj létající?

Po dovyprávění příběhu se děti pomalu probraly a následovala diskuze na téma koberec a létající koberec: „Slyšely jste již podobný příběh?“, „Znáte létající koberec?“, „Máte koberec doma?“, „Jak vypadá?“, „Jaké může mít vzory?“, „Jaké může mít barvy?“, „Co ještě může mít koberec?“, „A jak koberec vzniká?“ Pro usnadnění, jak takový koberec vypadá, byly dětem promítnuty všemožné ukázky koberců, především s orientálními vzory. Jejich **úkolem** bylo tedy vytvořit svůj létající koberec, pomocí něhož by se dostaly z věže. K dispozici měly jen barevné papíry, vlny, bavlnky, lepidlo a nůžky. Před samostatnou prací byla definována kritéria, kterými byla – nápaditost, originalita, barvené provedení a čistota práce a zopakování možností, jak lze s papírem nakládat a využívat ho. Jako formát byla určena podélně rozpůlená čtvrtka formátu A3.

Při tvorbě využily některé děti kombinaci obou nabízených materiálů, tj. textilu a papírů (viz obr. č. 78, 79, 80, 81) a jiné použily jen papír (viz obr. č. 82, 83) či bavlnky/vlny (viz obr. č. 84). Také formát papíru byl pro děti jen orientační a objevily se koberce různých tvarů. Dva chlapci, kteří byli hotovi dříve než ostatní, nakreslili věž, ve které se nacházeli (viz obr. č. 85 a 86).

Hodnocení probíhalo skupinově. Žáci se seskupili dokola a společně si zkoušeli, jak jejich koberec létá (viz obr. č. 87), tj. vlnili se svým kobercem nad hlavou, či ho pustili do prostoru a pozorovali, jak letí vzduchem. Po jeho ozkoušení dostaly děti prostor, aby vyjádřily své názory na proces, a pokusily se práci zhodnotit.

Žáci se v hodnocení vyjadřovali kladně k námětu hodiny. Někteří z nich příběh o Aladinovi znali a byli rádi, že o něm mohou povyprávět ostatním. Skoro všichni se také shodli na tom, že by takový koberec chtěli mít doma. Skeptičtější byli k technice. Některé žákyně byly nešťastné z lepení vzorů z bavlnek, avšak jejich užití tímto způsobem nebylo podmínkou. Pramenilo to spíše z jejich pečlivosti a rozhodnutí bavlnky takto využít. Celkově však převládalo hodnocení kladné.

I já, jako autorka, se přikláním k pozitivnímu hodnocení. V energii, s jakou se děti pustily do práce (viz obr. č. 88), byl vidět obrovský zájem. V průběhu se nevyskytl žádný problém a děti byly velmi ochotné komunikovat a diskutovat. Neznalo-li některé z nich příběh o létajícím koberci či si nemohlo vzpomenout, v jaké souvislosti o něm slyšelo, někdo se ihned ujal iniciativy a s radostí příběh povyprávěl. Jelikož je z prací patrná inspirace tradičními ornamenty, které lze na kobercích nalézt, byl splněn záměr, v němž tato hodina měla volně vycházet z řemeslné tvorby.

6.6 Šestá lekce: Ptačí rozhled

Lekce s názvem Ptačí perspektiva, v které se jedná o tvorbu prostorové koláže, nebyla realizována. Jelikož ji lze využít jako navazující hodinu na Čarovný koberec, je její věková orientace obdobná, tj. 7. třída. K jejímu uskutečnění je zapotřebí opět 90 minut čili dvě vyučující hodiny po 45 minutách. Textil se zde objevuje v části motivační a jako jedna z variant použitého materiálu.

Cílem je posílení komunikace tolerance a spolupráce v kolektivu, rozvoj fantazie, kreativity a výtvarné senzibility, procvičení ptačí perspektivy, práce s barvou a jinými materiály (papír, látky, provázky aj.)

V **motivaci** můžeme navázat na předešlou hodinu, kdy jsme tvořili létající koberec. Děti si vezmou své koberce do rukou, zalétají si s nimi, položí si je na lavici, položí na ně svou hlavu se zavřenýma očima a představují si, že letí a pozorují svět z výšky. Učitel žáky namotivuje krátkými popisy míst, co vidí ze svého koberce. Vhodné je využití i literární ukázky, např. z knihy Jula Verna *Pět neděl v Balonu*: „*Pod ním byla půda většinou rozpukaná. Jen tu a tam se rozkládala úzká obdělávaná údolí. Terén posetý pahorky střední výšky se v blízkosti jezera zplošťoval. Pole rýžová byla vystřídána poli kukuřičnými. Rostl zde dále druh jitrocele, z něhož se připravuje v tomto kraji víno, a vyskytovalo se tu i divoce rostoucí „nrwani“ nahrazující kávu. Hlavní město kraje Karagwah tvořilo asi padesát kruhových chýší s doškovou krytinou plnou květů. Mohli dobře pozorovat žasnoucí postavy, lidi hezké rasy žlutohnědé pleti. Na polích se plahočily neuvěřitelně tlusté ženy.*“¹¹⁸

Poté děti vypráví, co viděly ony ze svého koberce. Při formulaci úkolu, který zní: „tvorba prostorové koláže využitím barev a jiných materiálů (zmučlaný papír, látky, provázky a další),“ jsou upozorněny, že se snaží o pohled shora, tj. z ptačí perspektivy. Může se jednat o jakékoliv místo, reálné či smyšlené, které je něčím nové, neobvyklé, zajímavé a specifické. Žáci mohou letět nad pouští, horami, mořem, městem, kouzelným lesem, ve vesmíru, u nás v Evropě či v Orientu. Výběr je čistě na fantazii a představivosti dětí. Povinností pedagoga je také upozornit na všechny možnosti, které nabízený materiál poskytuje, např. papír se dá skládat, muchlat, trhat, vrstvit, vlny se dají stáčet, svazovat, omotávat, proplétat a mnoho dalších. **Úkolem** je tedy domluvit se

¹¹⁸ VERNE, Jules. *Pět neděl v balónu*. Přeložil Zdeněk Hobzík. Praha: Albatros, 1969. s. 189.

ve dvojici na místě, nad kterým žáci poletí a pomocí mačkání, stříhání, trhání, lepení, motání či svazování materiálu vytvořit prostřednictvím prostorové koláže pohled shora z létajícího koberce na zvolené místo. Předem připravený podkladový papír/karton (přibližně formát A3) si mohou upravit do libovolného tvaru. Nakonec vše dotvoří pomocí vodových barev.

Tuto lekci lze zrealizovat i bez návaznosti na Čarovný koberec. Učitel použije jen příběh o Aladinovi a létajícím koberci k navození atmosféry a místo svého koberce využije koberec společný, např. rozprostře na zem plátno, prostěradlo či jinou látku (je-li k dispozici, lze využít i reálného koberce), na kterou si posedají všechny děti. Ze stran dětí následuje relaxace a uvolnění v podobě naslouchání popisů, které pedagog vypráví. Poté je postup totožný jako u motivace navazující na lekci Čarovný koberec.

V závěrečném **hodnocení** dobrovolné dvojice představí svou koláž a popíše místo, které ze svého koberce shlédli. Posléze žáci sami zhodnotí průběh práce, a zda se jim podařilo dodržet daná kritéria, především zvládnutí ptačí perspektivy, originalita a čistota práce.

6.7 Sedmá lekce: Boudníkova textilie

Lekce Boudníkova textilie seznamuje žáky využitím textilního materiálu s prací Vladimíra Boudníka. Věkově je vhodná pro celý druhý stupeň, obtížnější varianta spíše pro 8. a 9. třídu. Dle časových možností a vybavení školy ji realizovat buďto v přeneseném významu, pomocí frotáže či použitím tiskařského lisu v podobě strukturální grafiky.

Podobně jako se Vladimír Boudník specializoval a zkoumal strukturu, je i **cílem** této hodiny v žácích vzbudit uvědomění, že máme pestrou škálu struktur, které v nás mohou vyvolat různé asociace. Z dějin výtvarného umění se tedy seznámí s pracemi a přínosem Vladimíra Boudníka a Jenny Hladíkové. Z výtvarné terminologie si osvojí pojem strukturální grafika a vyzkouší si, jaké další možnosti textil nabízí. Zároveň nacházení nových asociací v zanechaných stopách struktury v žácích podporuje rozvoj fantazie, představivosti a výtvarné senzibility.

V rámci **motivace** učitel žáky seznámí s životem, prací a přínosem Vladimíra Boudníka formou vyprávění¹¹⁹ a prezentací jeho děl. Vhodné je také ukazovat různé struktury (zeď, kůra, popraskaná zem, žilky listů, čáry na rukou) a vybízet děti, aby popřemýšlely a sdělily, co jim jaká struktura asociuje.¹²⁰

Následně, aby se žáci přenesli do správné atmosféry, pustí se ve třídě zvuk šicího stroje. Děti chvíli naslouchají a poté hádají, z čeho zvuk pochází. Po uhodnutí či prozrazení původce zvuku učitel vyndá materiál pro dnešní práci a pošle ho po třídě. Žáci mají prostor si materiál prohlédnout a především osahat. Jedná se o textilní materiál výrazné struktury, např. manšestr, krajky, záclonovina, pytlovina, tkaničky, bavlnky, nitě, provazy, provázky a další. Tímto jsou děti jakoby přeneseni do šicí dílny a do rolí švadlen a krejčí, kde jim je představena práce Jenny Hladíkové a následně zadán **úkol**. Vladimír Boudník byl nástrojař a používal především předměty s tím spojené, žáci se objevují v roli krejčí a švadlen a použijí materiál, který je spojený s touto profesí. Nejprve si pomocí frotáže vyzkouší, jaké možnosti nabízí struktury textilií vytvořením vzorníku formátu A3. Následně vytvoří libovolnou individuální kompozici stejného formátu, kterou nakonec pojmenují podle toho, co jim připomíná – pojmenují abstraktní kompozici. Zde přichází dvojitá možnost provedení. Dle možností je kompozice sestavena z materiálů, které se buďto přilepí na podkladový papír a následně jsou pomocí tiskařské barvy a lisu vytisknuty, či se struktura textilií přenese jen pomocí frotáže. Dle zvolené techniky se odvíjí průběh a časová dotace výuky.

Hodnocení provádí učitel a žáci formou diskuze. Díla jsou rozprostřena uprostřed a učitel se řízenou diskuzí ptá na průběh a úskalí práce. Obdobně jako u prací Jenny Hladíkové tvořila roli občas náhoda, bude určitě významná i u děl některých dětí. Kritéria k hodnocení jsou vytvořené vzorník a kompozice formátu A3. U vzorníku se bude přihlížet na to, kolik struktur si žák ozkoušel (vhodné zvolit minimální počet, např. pět) a u kompozice: originalita, nápaditost a přiléhavost k názvu.

¹¹⁹ Je možné pustit dětem pro seznámení s prací Vladimíra Boudníka a pojmem strukturální grafika rozhovor z Českého rozhlasu s Oldřichem Hamerou, dostupný online z: http://www.rozhlas.cz/mozaika/vytvarne/_zprava/639376.

¹²⁰ Obdobně, jako upozorňuje Bolek Polívka v roli Vladimíra Boudníka, na oprýskanou zeď ve filmu Petra Kolihy Něžný Barbar, natočeného na motivu stejnojmenné knihy Bohumila Hrabala. Lze dětem tuto pasáž pustit v rámci motivace.

6.8 Osmá lekce: Proměnný rytmus

Lekce proměnný rytmus se soustředí na zachycení rytmu rychlé a pomalé písně a pochopení práce Františka Kupky a Roberta Delaunay. Aplikovat se dá na celý druhý stupeň, avšak vhodnější je pro žáky starší – 8. a 9. třídy, hlavně proto, že na realizaci lekce stačí 45 minut. Textil se zde objevuje v podkladovém materiálu.

Cílem hodiny je, aby si žáci osvojili, jak je důležitý rytmus ve výtvarném umění, v orfismu a v pracích Františka Kupky a Roberta Delaunay. Zároveň si vyzkouší výtvarně ztvárnit rozdíl mezi rytmem pomalé a rychlé písně.

Začátkem **motivace** proběhne diskuze na téma řád a rytmus: „Když se řekne řád, co vás napadá?“ „Když se řekne pravidelnost střídání?“ „A když se řekne rytmus?“ „Dalo by se říci, že je rytmus nějaký řád, pravidelné střídání?“, „Kde se setkáváme s řádem a řazením, s pravidelností, s rytmem?“, „Můžeme najít nějaký rytmus např. v přírodě kolem sebe?“ Děti mají za úkol najít ve třídě nějaký řád, rytmus. Následně žáky seznámíme s rytmem v umění, na ukázkách orfistů a především prací Františka Kupky a Roberta Delaunay. Poté pustíme kousek rychlé a pomalé hudební ukázky. Děti pozorně naslouchají a snaží se rytmus hudby vyjádřit pohybem ruky ve vzduchu. Poté, co si žáci uvědomí rytmus hudby, pustí se celá ukázka a oni zaznamenají rytmus a to, co v nich hudba vyvolává pomocí přehyby textilu. K realizaci je vhodné využít měkkou látku, která jde snadno skládat a přehýbat.

Úkolem tedy bude využitím textilu a barvy v rozprašovači znázornit rytmus a dojmy z hudby, obdobně jako malovali orfisté. Důležité je, aby učitel připomněl, jaké vlastnosti má textil, tj. může se přehýbat, ohýbat, skládat, stáčet, mačkat atd. Právě toho žáci využijí. Vytvoří si pomocí skladů rytmus hudební ukázky a postříkáním rozprašovače s barvou ho přenesou na látku. Lze využít i více barev. Nejprve takto znázorní píseň rychlou a poté pomalou.

V rámci **hodnocení** jsou na jednu stranu dány práce se zachyceným pomalým rytmem a na druhou s rytmem rychlým. Žáci hodnotí průběh a práci samotnou. Dále popisují rozdílné pocity při poslouchání a zaznamenávání rychlé a pomalé hudby a jak se jejich hotová díla liší.

7 Závěr

Pro experimentální práci s textilem jsou důležité základní znalosti z oboru technologie textilních materiálů a historie textilní výroby. Z tohoto důvodu tvoří teoretickou část diplomové práce krátké představení textilu a textilní tvorby. Tento oddíl se zaměřuje na pojetí textilu v obecné rovině jako součást kultury, jako specifického média v umělecké tvorbě a jeho využití ve výtvarných činnostech.

Shrnutí historického vývoje textilu je samo o sobě velmi obsáhlé téma, proto je náplní práce jen jeho stručný přehled. Důležitým zlomem v zobrazování textilu je například období renesance a baroka, především obrazy Jana van Eycka, Albrechta Dürera, Lucase Cranacha a Jana Vermeera van Delfta. Pro textilní řemeslo a design je zase klíčové hnutí Arts and Craft a zřízení učiliště Bauhaus. Převrat ve vnímání samotného textilu nastává v souvislosti s otevřením Ateliéru textilního výtvarnictví v čele s Antonínem Kybalem. Na jeho odkaz s úspěchem navazují, dnes známí umělci Jindřich Vohánka a Bohdan Mrázek. V Kybalově textilní dílně se formovaly výrazné osobnosti textilního výtvarnictví, jako jsou Zorka Ságlová a Renata Rozsívalová.

Námět *Textil jako specifické médium v umělecké tvorbě* je poměrně rozsáhlý a v podstatě by do něj mohl patřit každý autor, který někdy využil textilní materiál. Pro danou práci jsou vybrána díla autorů Petra Kvíčaly, Michala Pěchoučka, Daniely Mikulášové, Jiřího Černického, Venduly Chalánkové, Lindy Kaplanové, Jiřího Kovandy a Magdaleny Jetelové, jejichž díla působí inspirativně. Přesto byla hlavním zdrojem pro tvorbu samotné kvalifikační práce převážně publikační a pedagogická činnost Karly Cikánové, Jany Skarlantové a Taťány Šteiglové. Ty se věnují využití textilu ve výtvarných činnostech nejen jako materiálu, ale i obsahově v intermediálních a experimentálních aktivitách. Pro ucelení vývoje textilního vzdělávání je teoretická část práce doplněna o přehled nejvýznamnějších textilních škol sekundárního a terciárního vzdělávání.

Cílem praktické části této kvalifikační práce bylo experimentální využití textilu ve výtvarné výchově na II. stupni ZŠ. Textil byl v lekcích začleněn prostřednictvím využití textilního materiálu a technik spojovaných s textilem, v námětech či v motivační části výuky. Záměrem bylo zejména upozornit na fakt, že textil není jen oděvní, užitková a estetická záležitost, ale lze ho využít i v netextilních oblastech. Dále poukázat, že textilní materiál můžeme chápat jen symbolicky jako prostředek vyjádření obsahu.

Doufáme, že přípravy lekcí na hodiny výtvarné výchovy s využitím textilu jako specifického média inspirují výtvarné pedagogy, kteří mají o stejný obor zájem. Částečná realizace byla uskutečněna na základní škole v 7. a 9. třídách. Z důvodů zachování objektivity byla výuka lekcí provedena Annou Mášovou. To vše za přítomnosti autorky a poskytnutí podrobných příprav a konzultací. Obrazová dokumentace průběhu výuky a ukázek některých žákovských prací je součástí příloh.

Textil jako inspirační zdroj ve výtvarných činnostech nabízí nevyčerpatelné množství způsobů využití či témat a motivů, proto se jedná o oblast, která zůstává nadále otevřená všem tvůrčím a kreativně smýšlejícím pedagogům.

8 Seznam použitých zdrojů

Použité informační zdroje jsou citovány v souladu s mezinárodními normami ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

8.1 Tištěné informační zdroje

1. CIKÁNOVÁ, Karla. *Objevujete s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. 123 s. ISBN 80-852-7785-9.
2. DROSTEOVÁ, Magdalena. *Bauhaus: 1919-1933 : reforma a avantgarda*. Přeložila Michaela Váňová. Praha: Slovart, 2007. 96 s. ISBN 80-720-9881-0.
3. HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. 94 s. ISBN 978-80-7394-001-0
4. KYBAL, Antonín. *O textilním výtvarném projevu*. Vyd. 2. Praha: SPN, 1976. 71 s.
5. KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 220 s. ISBN 80-7106-142-5.
6. LEŠTINA, Vladimír. *Výtvarné práce s materiály, tvorba hraček, loutkářství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 190 s.
7. PŘÍHODOVÁ, Eva; ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2004. 33 s. ISBN 80-7183-303-7.
8. ROESELOVÁ, Věra. *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu I*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, 63 s. ISBN 80-729-0254-7.
9. SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Textilní výtvarné techniky*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005. 208 s. ISBN 80-7238-319-1.
10. SKARLANTOVÁ, Jana, VECHOVÁ, Marie. *Výrobky dovedných rukou*. 1. vyd. Praha: Práce, 1977.
11. SKARLANTOVÁ, Jana. *Od fíkového listu k džínům*. 1. vyd. Praha: Grada Pub., 1999. 228 s. ISBN 80-7169-785-0.
12. STEED, Josephine, STEVENSON, Frances. *Basics textile design 01: Sourcing ideas*. Lausanne: AVA Academia, c2012. 176 s. ISBN 29-404-1163-8.

13. TERŠL, Stanislav. *Abeceda textilu a odívání*. Praha: Noris, 1994. 279 s.
ISBN 80-900908-7-7.
14. VERNE, Jules. *Pět neděl v balónu*. Přeložil Zdeněk Hobzík. Praha: Albatros, 1969.
216 s.

8.2 Elektronické informační zdroje

1. ČERNICKÝ, Jiří. Jehelničky. In *Jiří Černický* [online]. Dostupné:
<http://cernicky.com/cs/sentimentol/pincushion-father/>. [cit. 2014-06-16]
2. DADÁK, J., LOKAJOVÁ, R., JIRÁSEK, P., DUBOVÁ, Z. Kultura.cz [video].
Česká televize [online]. TV, ČT 1. 15. 09. 2009. Dostupné:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1183619616-kultura-cz/312295350090014/video/>. [cit. 2014-06-18]
3. DĚCKÁ, Hana. Dům jako živý organismus. In *Bydlení* [online]. Dostupné:
<http://www.bydleni.cz/clanek/Dum-jako-zivy-organismus>. [cit. 2014-06-16]
4. HALOUZKOVÁ, Vladimíra. *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [online]. Brno, 2008. Dostupné:
http://is.muni.cz/th/180708/ff_b/Diplomova_prace.pdf. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Alena Křížová.
5. HAVLÍK Vlastimil, PITNEROVÁ Radka. Textil – stručná historie, In *Czech design* [online]. 2007. Dostupné: http://www.czechdesign.cz/ilustrace/Obzorycesky chtextilii/TZ_TEXTIL_STRUCNA_HISTORIE.doc. [cit. 2014-05-13]
6. HUMHAL, Pavel. Jiří Kovanda. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=538>. [cit. 2014-06-16]
7. JIROUSOVÁ V., DOLANOVÁ, L. Zorka Ságlová. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=499>. [cit. 2014-06-16]
8. KROULOVÁ, Lucie. *Textilní plastika* [online]. Brno, 2008. Dostupné:
http://is.muni.cz/th/104443/pedf_m/Diplomova_prace_Lucie_Kroulova.txt.
Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Blanka Růžičková.

9. MORGANOVÁ, Pavlína. Michal Pěchouček. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=186>. [cit. 2014-06-17]
10. POSPISZYL, Tomáš. Petr Kvíčala. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=173>. [cit. 2014-06-16]
11. Správa webových stránek. Antonín Kybal. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-itm.cz/clanek.php?aid=247>. [cit. 2014-06-16]
12. Správa webových stránek. Ateliér bytového designu. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/byt/>. [cit. 2014-04-07]
13. Správa webových stránek. Ateliér designu oděvu a obuvi. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/design-odevu-a-obuvi/>. [cit. 2014-04-08]
14. Správa webových stránek. Ateliér hračky a košíkářských technik. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/hracka/>. [cit. 2014-04-07]
15. Správa webových stránek. Ateliér krajkářských technik. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/krajka/>. [cit. 2014-04-07]
16. Správa webových stránek. Ateliér módní tvorby. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/modni-tvorba/>. [cit. 2014-04-08]
17. Správa webových stránek. Ateliér nových médií. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/media/>. [cit. 2014-04-07]
18. Správa webových stránek. Ateliér oděvu. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/oděv/>. [cit. 2014-04-07]
19. Správa webových stránek. Ateliér textilní tvorby. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/textilni-tvorba/>. [cit. 2014-04-08]

20. Správa webových stránek. Ateliér tisku a tkaní. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/tisk/>. [cit. 2014-04-07]
21. Správa webových stránek. Design interiéru a textilu: Textilní výtvarnictví. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/design-interieru-a-textilnich-doplнку>. [cit. 2014-04-07]
22. Správa webových stránek. Design oděvu: Modelářství a návrhářství oděvů. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/modelarstvi-a-navrhharstvi-odevu/>. [cit. 2014-04-07]
23. Správa webových stránek. Fakulta umění a designu, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. In *Oděvní a textilní design* [online]. Dostupné: <http://fud.ujep.cz/katedry/kuu/textilni-tvorba/>. [cit. 2014-06-13]
24. Správa webových stránek. Historické panorama pletení 1. In *Škola textilu* [online]. Dostupné: <http://www.skolertextilu.cz/history/pleteni/index.html> [cit. 2014-05-04]
25. Správa webových stránek. Historické panorama tkaní 1. In *Škola textilu* [online]. Dostupné: <http://www.skolertextilu.cz/history/tkani/index.htm>. [cit. 2014-04-03]
26. Správa webových stránek. Informace o škole. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/informace/?tx=10>. [cit. 2014-04-07]
27. Správa webových stránek. Katedra užitého umění. In *Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze* [online]. Dostupné: <https://www.umprum.cz/uzite-umeni/>. [cit. 2014-04-08]
28. Správa webových stránek. Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby. In *Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové* [online]. 2007. Dostupné: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-vytvarne-kultury/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>. [cit. 2014-04-03]
29. Správa webových stránek. Konzervování a restaurování textilií. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/restauratori/>. [cit. 2014-04-07]

30. Správa webových stránek. Kybal. In *Co je co* [online]. Dostupné: http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=50930. [cit. 2014-06-18]
31. Správa webových stránek. Mgr. Karla Cikánová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=cikanova_k. [cit. 2014-05-08]
32. Správa webových stránek. Nabízíme vám. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spstliberec.cz/cz/pro-uchazece/nabizime-vam/>. [cit. 2014-04-03]
33. Správa webových stránek. Obchodní podnikání a propagace: Textilnictví. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/obchodni-podnikani-a-propagace/>. [cit. 2014-04-07]
34. Správa webových stránek. Obory střední školy. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/sups/>. [cit. 2014-04-07]
35. Správa webových stránek. Obory vyšší odborné školy. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/>. [cit. 2014-04-07]
36. Správa webových stránek. Oděvní a textilní design. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/odevni-a-textilni-design/>. [cit. 2014-04-07]
37. Správa webových stránek. Oděvnictví. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spstliberec.cz/cz/pro-uchazece/odevnictvi/>. [cit. 2014-04-03]
38. Správa webových stránek. PaedDr. Taťána Šteiglová, Ph. D. In *Katedra výtvarné výchovy, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. Dostupné: http://kvv.upol.cz/index.php?seo_url=kvv-predmety-textil-tatana-steiglova--cv-tatana-steiglova. [cit. 2014-05-08]
39. Správa webových stránek. PhDr. Jana Skarlantová. In *Katedra výtvarné výchovy* [online]. Dostupné: http://userweb.pedf.cuni.cz/kvv/_rsrc/katedra_vv/pracovnici_katedry.php?z=skarlantova_j. [cit. 2014-05-08]

40. Správa webových stránek. Renata Rozsivalová. In *Umělecká beseda* [online].
Dostupné: <http://www.umeleckabeseda.cz/umelecka-beseda/seznam-clenu/rozsivalova-renata->. [cit. 2014-06-16]
41. Správa webových stránek. Textilní fakulta: Uchazeči. In *Technická univerzita v Liberci* [online]. Dostupné: <http://www.ft.tul.cz/index.cgi?sou=uchazeci/text.html> [cit. 2014-04-08]
42. Správa webových stránek. Textilní řemesla v oděvní tvorbě. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online].
Dostupné: <http://textilniskola.cz/odevari/>. [cit. 2014-04-07]
43. Správa webových stránek. Textilní výtvarnictví. In *Střední škola Aloyse Klara* [online]. Dostupné: <http://www.spsaklara.cz/profilu-oboru/textilni-vytvarnictvi.html>. [cit. 2014-04-03]
44. Správa webových stránek. Textilnictví. In *Střední průmyslová škola textilní* [online]. Dostupné: <http://www.spsliberec.cz/cz/pro-uchazece/textilnictvi/>. [cit. 2014-04-03]
45. Správa webových stránek. Tkalcovské práce. In *Střední škola F. D. Roosevelta pro tělesně postižené* [online]. Dostupné: <http://www.ssfdrcz.cz/obory/F.pdf>. [cit. 2014-04-03]
46. Správa webových stránek. Učební obory zakončené závěrečnou zkouškou s výučním listem: Textilní a oděvní výroba. In *Školní vzdělávací programy pro zrakově postižené Brno* [online]. Dostupné: <http://www.sss-ou.cz/index.php?s=ss&show=66&kat=66&pn=Studijn%C3%AD%20obory%20-%20%C5%A0koln%C3%AD%20vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD%20programy>. [cit. 2014-04-03]
47. Správa webových stránek. Umělecká řemesla. In *Střední škola průmyslová, Krnov, příspěvková organizace* [online]. Dostupné: <http://www.sspkrnov.cz/index.php/umelecka-remesla>. [cit. 2014-04-03]
48. Správa webových stránek. Umělecké obory: Design oděvů. In *Střední škola uměleckoprůmyslová, Ústí nad Orlicí* [online]. Dostupné: <http://www.ssup.cz/obor.php?rubrika=1002&podrubrika=1011>. [cit. 2014-04-03]

49. Správa webových stránek. Umělecké obory: Textilní a interiérový design. In *Střední škola uměleckoprůmyslová, Ústí nad Orlicí* [online]. Dostupné: <http://www.ssup.cz/obor.php?rubrika=1003&podrubrika=1014>. [cit. 2014-04-03]
50. Správa webových stránek. Univerzita Hradec Králové – katedra TV a sportu. In *Vysokoškolský sport* [online]. Dostupné: <http://www.vysokoskolskysport.cz/univerzita-hradec-kralove-katedra-tv-a-sportu->. [cit. 2014-06-15]
51. Správa webových stránek. Úvod. In *Střední škola Aloyse Klara* [online]. Dostupné: <http://www.spsaklara.cz/index.php>. [cit. 2014-04-03]
52. Správa webových stránek. Všeobecné informace VOŠ. In *Vyšší odborná škola textilních řemesel a střední umělecká škola textilních řemesel* [online]. Dostupné: <http://textilniskola.cz/vos/>. [cit. 2014-04-07]
53. Správa webových stránek. Výrobní a obchodní management textilu. In *Střední škola umění a designu, stylu a módy a vyšší odborná škola Brno* [online]. Dostupné: <http://www.supsbrno.cz/vos/vyrobni-a-obchodni-management-textilu/>. [cit. 2014-04-07]
54. Správa webových stránek. Význam lapače snů. In *Tradiciones* [online]. Dostupné: <http://www.tradiciones.cz/aktuality/vyznam-lapace-snu-2>. [cit. 2014-06-08]
55. Správa webových stránek. ZŠ Dukelská: Zaměření školy. In *ZŠ Dukelská* [online]. Dostupné: <http://www.zsdukelska.cz/zamereni>. [cit. 2014-06-08]
56. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. ISBN 978-80-244-3154-3.
57. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. Textil a nová média. In *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií II: využití ICT a dalších nových přístupů ve výtvarné výchově: sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Hana Myslivečková, Veronika Jurečková Mališová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 CD-ROM. s. 109-119. ISBN 978-80-244-3222-9.
58. VENHUDOVÁ, Jitka. *Textilní tvorba: vývoj, specifika, současnost*. Brno, 2011. Dostupné: http://is.muni.cz/th/64731/ff_m/Textil_diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Jan Špaček. [cit. 2014-06-08]

9 Obsah obrazových příloh

I. Přílohy k teoretické části	68
II. Přílohy k praktické části – fotodokumentace lekcí	87

I. Přílohy k teoretické části

Obr. 1 Antonín Kybal, Ludmila Kybalová, Větr, 1960

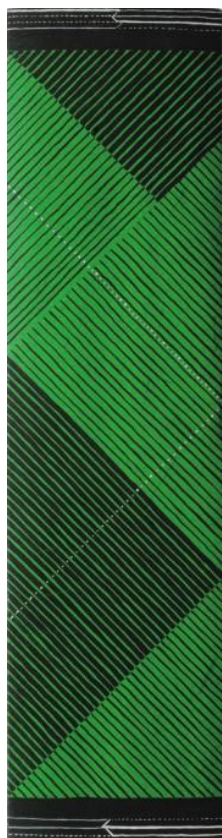
Obr. 2 Antonín Kybal, gobelín, 1974

Obr. 3 Antonín Kybal, bytový textil

Obr. 4 Antonín Kybal, malovaný hedvábný šátek, 60. léta

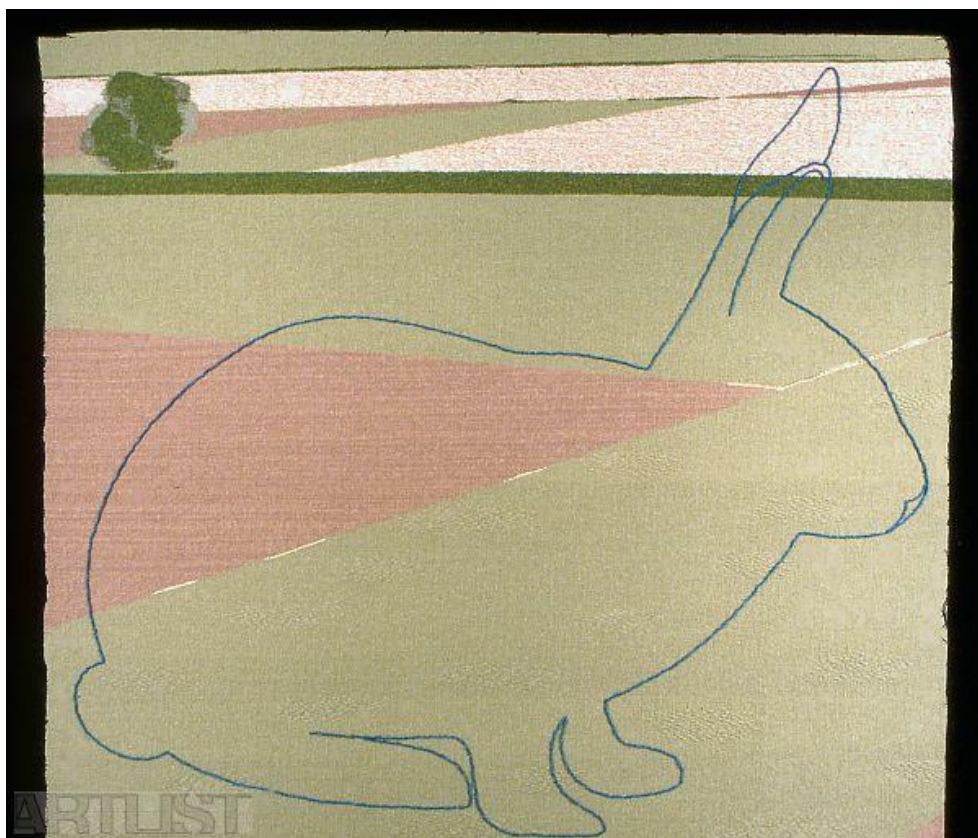
Obr. 5 Antonín Kybal, návrh na koberec, 1930

Obr. 6 Antonín Kybal, návrh na koberec, 1959

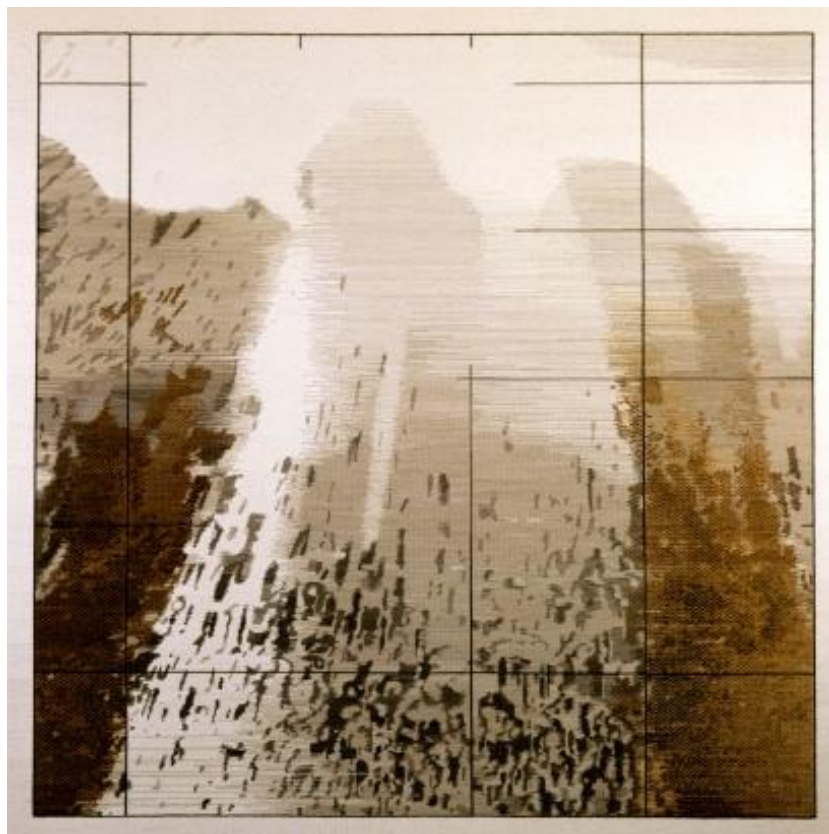
Obr. 7 Zorka Ságlová, Velká králíkárna, 1981-1982

Obr. 8 Zorka Ságlová, Krajina s modrým králíkem, 1980

Obr. 9 Kladení plín u Sudoměře, 1970

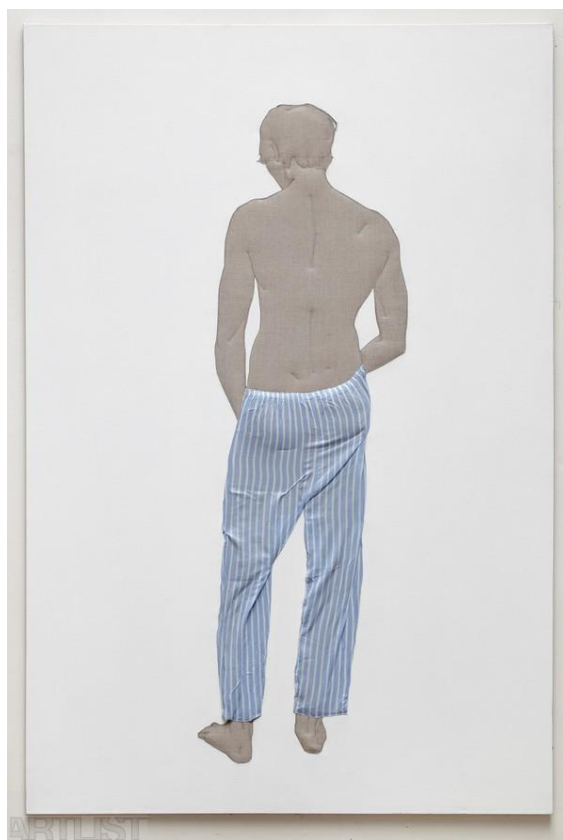
Obr. 10 Renata Rozsivalová, Setkání země s oblohou 2, 1993

Obr. 11 Renata Rozsivalová, Hlubina Tónů, 1995

Obr. 12 Petr Kvíčala, Slavnostní ubrus pro všední den, 1993

Obr. 13 Michal Pěchouček, Time for Bed XVIII, 2010

Obr. 14 Daniela Mikulášová, Syfo III, 2008

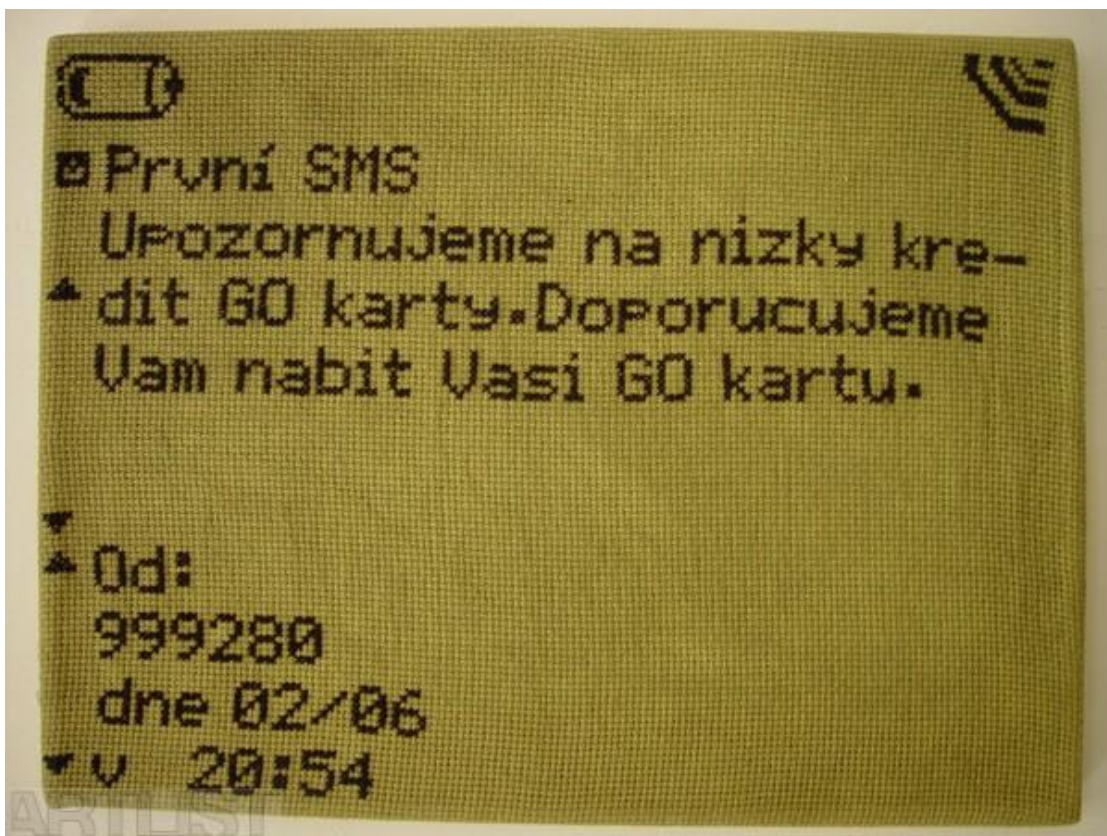
Obr. 15 Jiří Černický, Jehelníček (každodenní woodoo), 2004

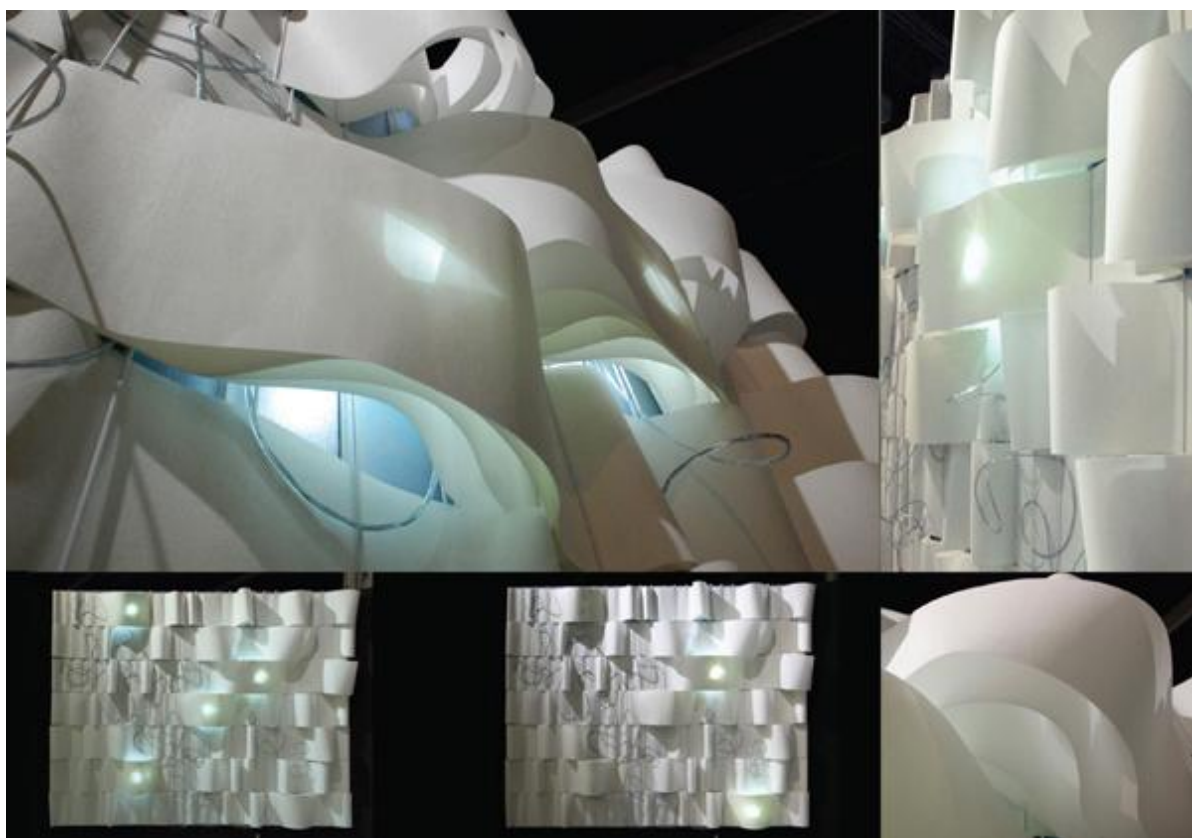
Obr. 16 Jiří Černický, *Máma*, 2004

Obr. 17 Jiří Černický, *Otec*, 2004

Obr. 18 Vendula Chalánková, To je zpráva, napsala, 2001

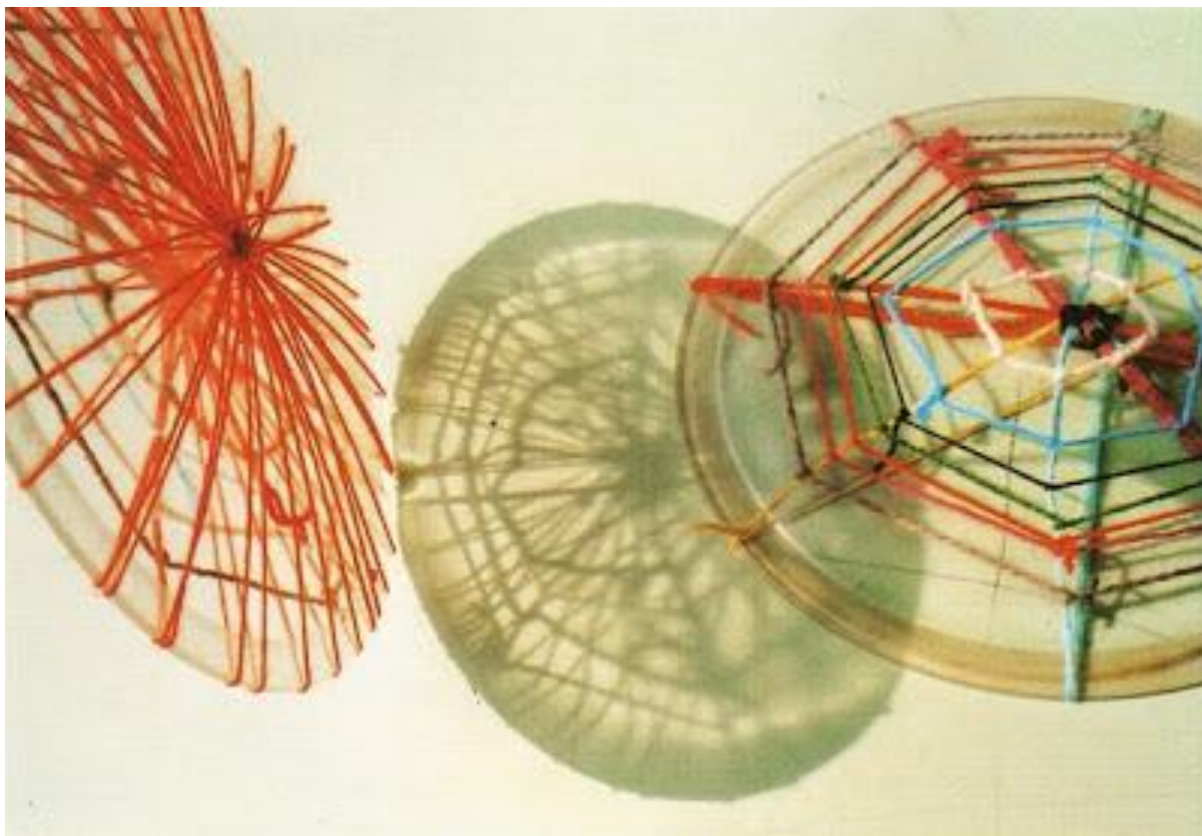
Obr. 19 Linda Kaplanová, Model stěny pro interiér veřejného prostoru, 2010

Obr. 20 Jiří Kovanda, Dva zlaté prstýnky, 2012

Obr. 21 Magdalena Jetelová, Dýchající dům, 2009

Obr. 22 Karla Cikánová, Vysílání vzkazů druhému slunci v mezihvězdném prostoru

Obr. 23 Karla Cikánová, Míčky k 25. narozeninám

Obr. 24 Karla Cikánová, Jak se tváří klaun

Obr. 25 Karla Cikánová, Strašák

Obr. 26 Karla Cikánová, Anténka a Paměť

Obr. 27 Experiment s materiálom a technikami

Obr. 28 Experiment s materiálom a technikami

Obr. 29 Experiment s materiálom a technikami

Obr. 30 Dagmar Klimešová, Sloup

Obr. 31 Dóm, cesta

Obr. 32 Vitráž

Obr. 33 Pampelišky

Obr. 34 Pavučina

Obr. 35 Aneta Jeníčková, Já kukla

Obr. 36 Silvie Konderlová, Komunikace – rozhovor mezi ženami

Obr. 37 Martina Vašíčková, Barva, světlo, prostor, Diplomová práce

Obr. 38 Martina Machová, Karimatky

II. Přílohy k praktické části – fotodokumentace lekcí

Obr. 39 Neviditelný plášť, průběh lekce

Obr. 40 Neviditelný plášť – dlaždičky

Obr. 41 Neviditelný plášť – dlaždičky

Obr. 42 Neviditelný plášť – dlaždičky

Obr. 43 Neviditelný plášť – skříň

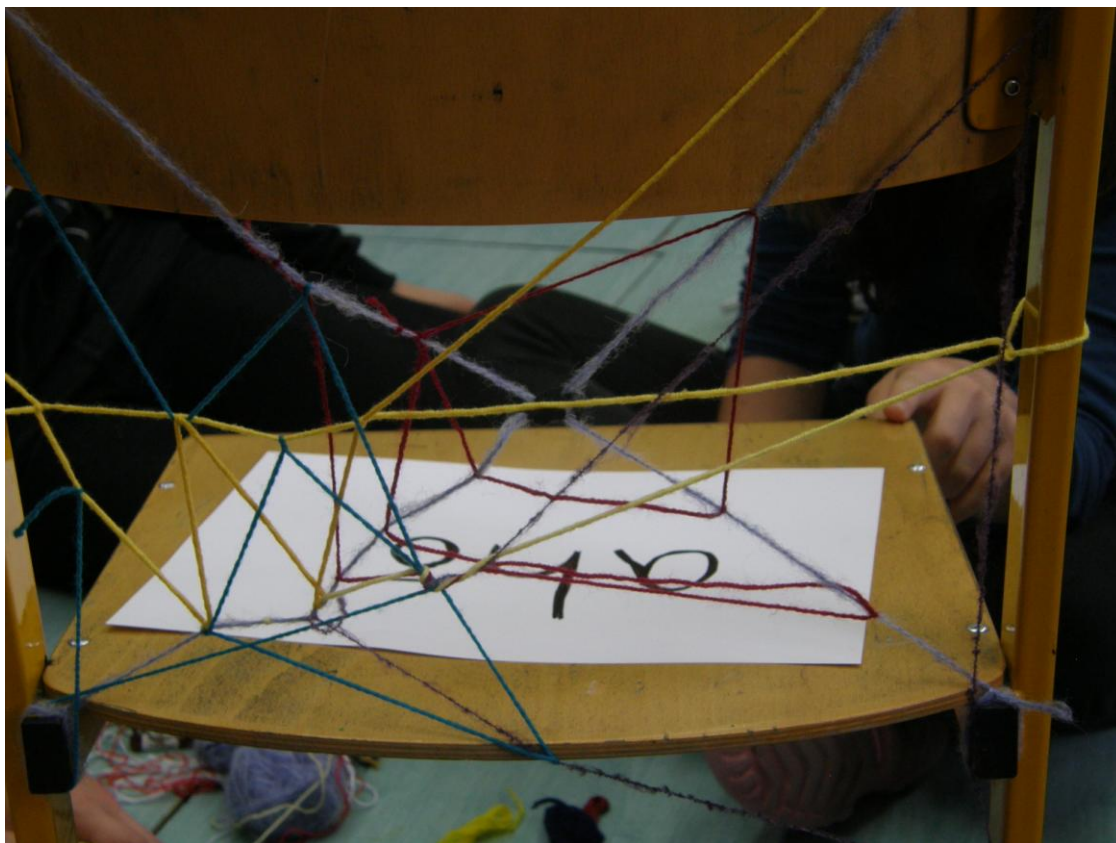
Obr. 44 Neviditelný plášť – tričko

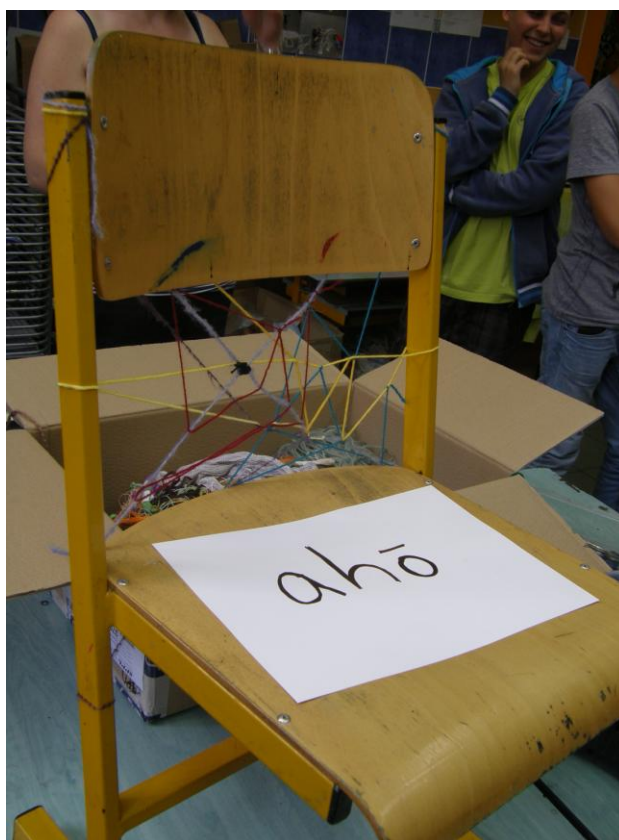
Obr. 45 Neviditelný plášť – stěna s rozhlasem

Obr. 46 Dívka s Downovým syndromem, Neviditelný plášť – utěrka

Obr. 47 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Ahö

Obr. 48 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Ahö

Obr. 49 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají –
Uvězněna ve snu

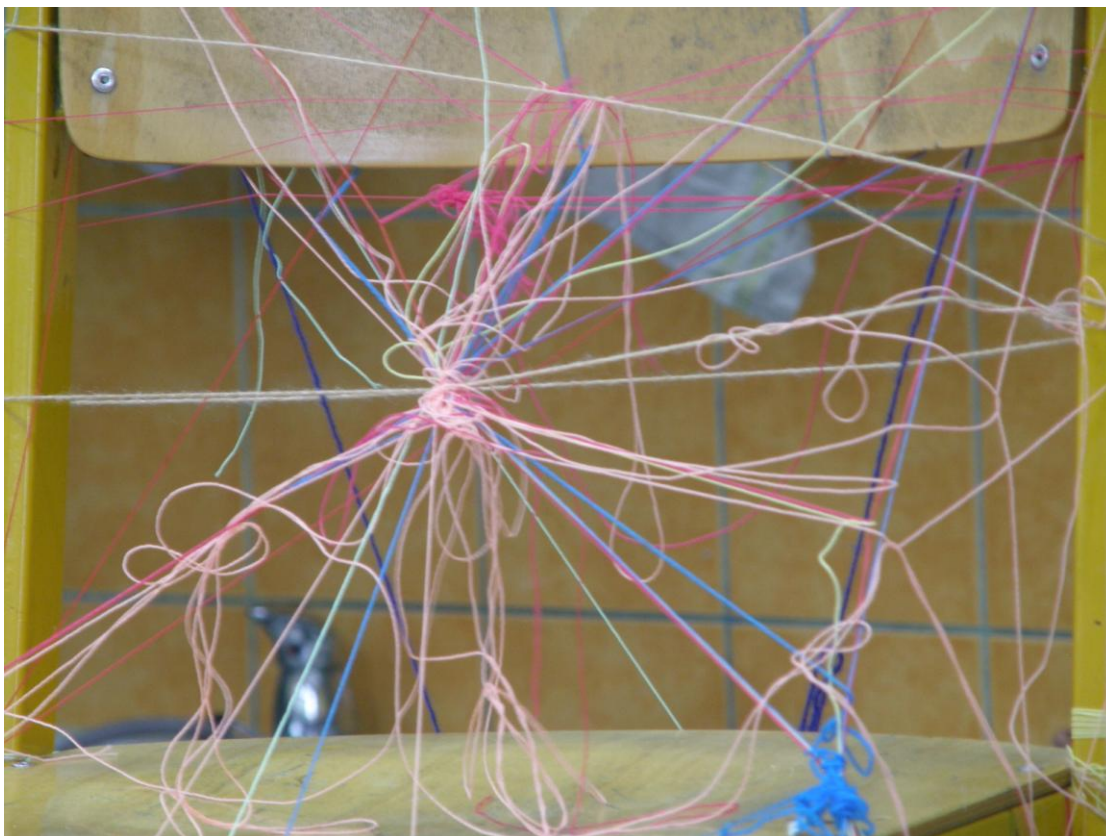
Obr. 50 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Uvězněna ve snu

**Obr. 51 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají –
Voda v poušti**

**Obr. 52 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají –
Voda v poušti**

Obr. 53 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Voda v poušti, detail

Obr. 54 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Chlad

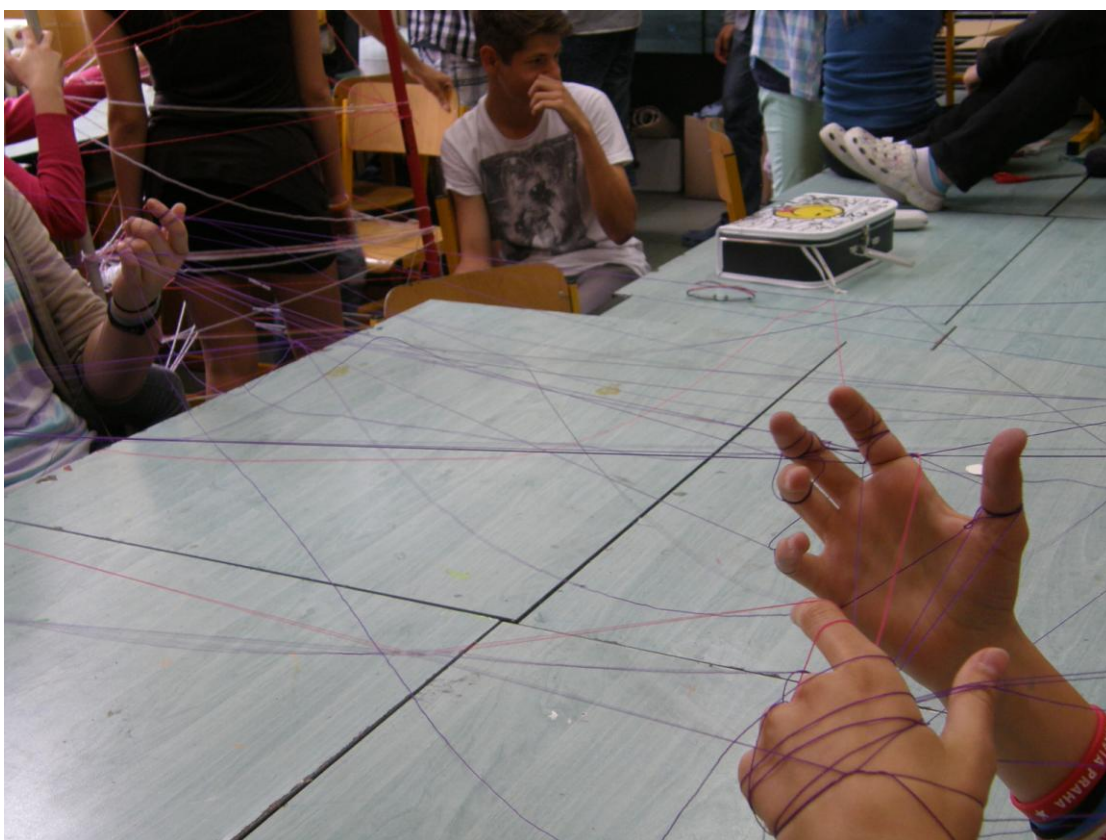
Obr. 55 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Čudnost

Obr. 56 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Čudnost

Obr. 57 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích, průběh práce

Obr. 58 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích, detail

Obr. 59 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích

60 Bojovné umění či umění bojovat, zaznamenávání fixou

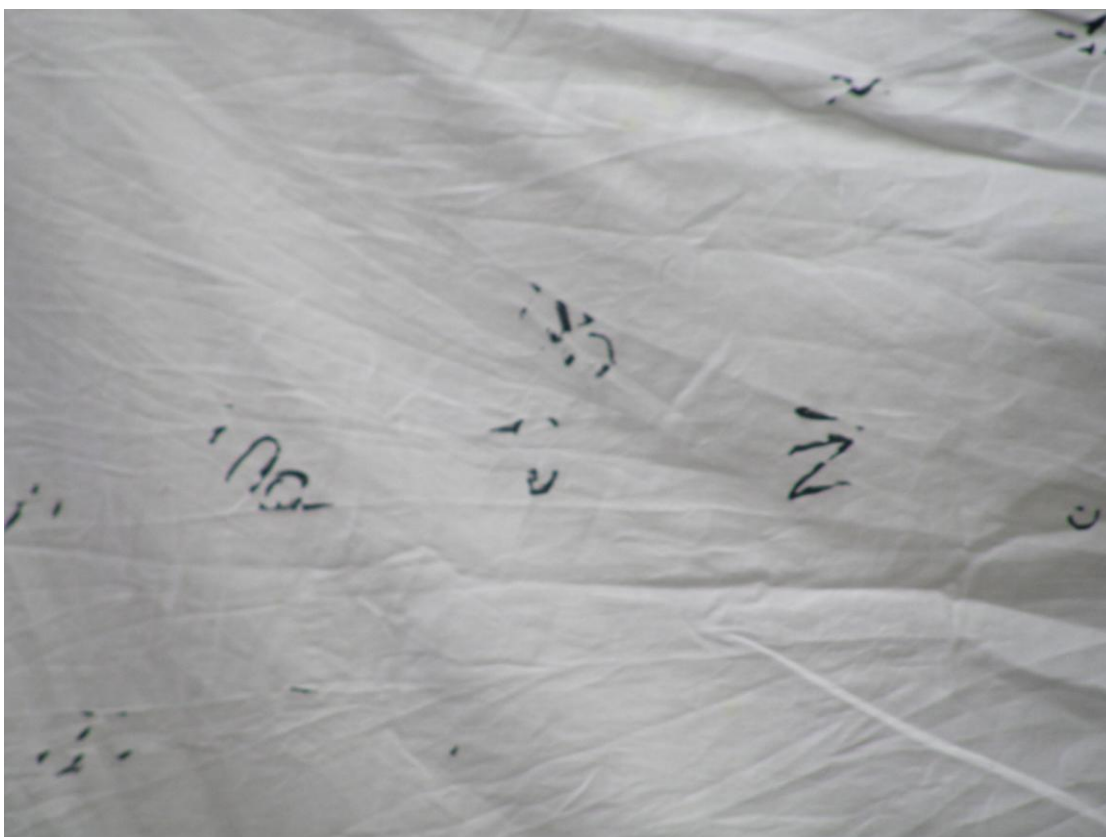
Obr. 61 Bojovné umění či umění bojovat, průběh práce

Obr. 62 Bojovné umění či umění bojovat, rozložení prostěradla

Obr. 63 Bojovné umění či umění bojovat, Zamyslete se nad sebou!

Obr. 64 Bojovné umění či umění bojovat, Zamyslete se nad sebou!, detail

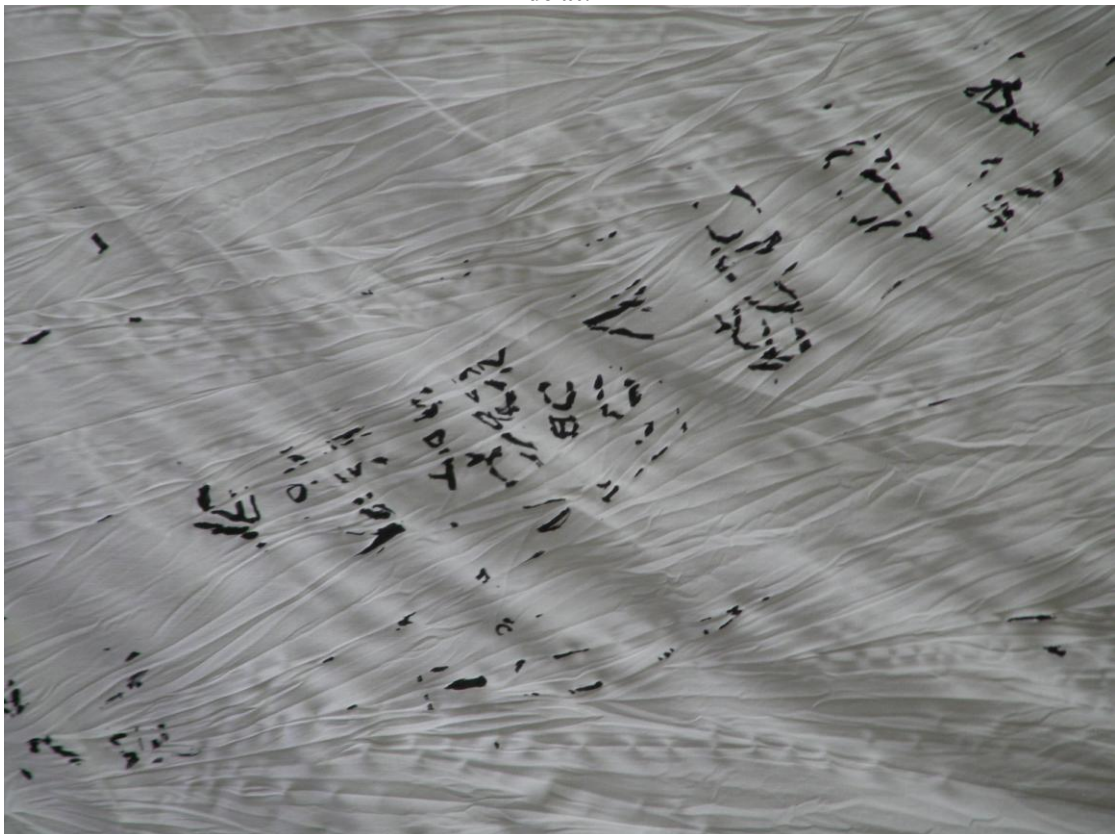
Obr. 65 Bojovné umění či umění bojovat, Neubližujete jen sobě, ale i ostatním tvorům!

Obr. 66 Bojovné umění či umění bojovat, Neubližujete jen sobě, ale i ostatním tvorům!, detail

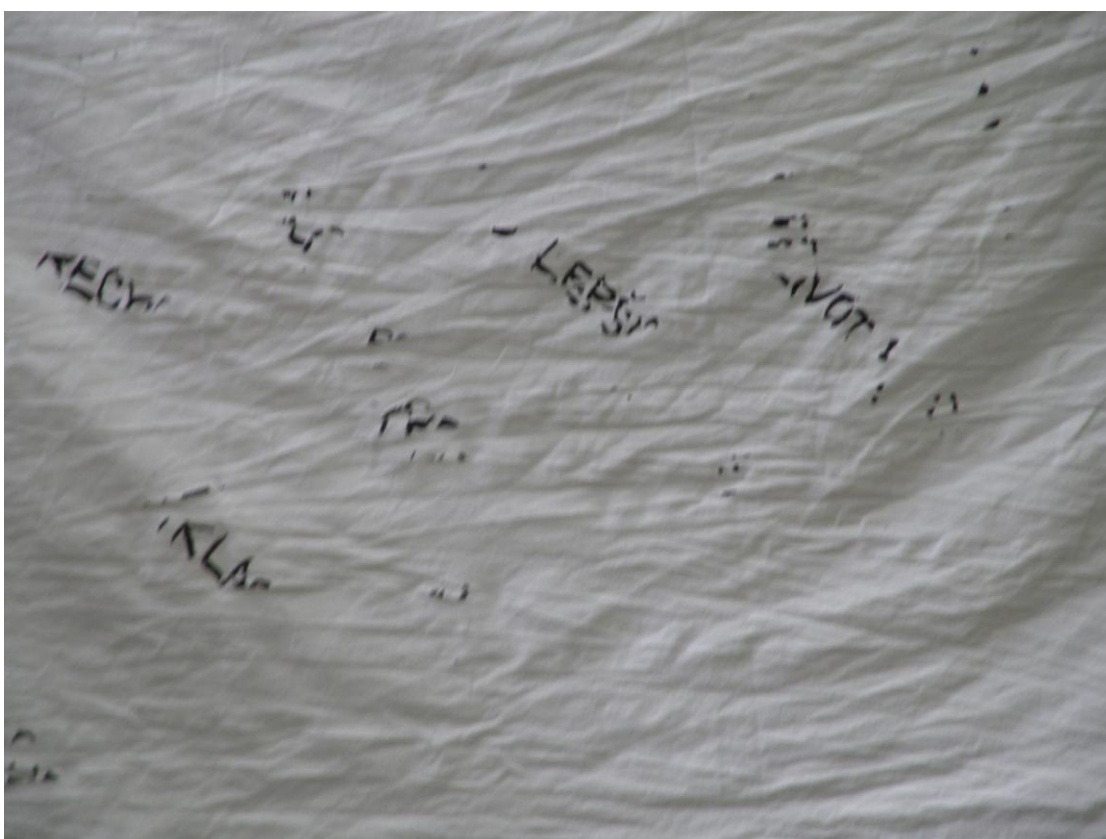
Obr. 67 Bojovné umění či umění bojovat, Je na čase začít něco dělat!

Obr. 68 Bojovné umění či umění bojovat, Je na čase začít něco dělat!, detail

Obr. 69 Bojovné umění či umění bojovat, Recyklací pro lepší život!

Obr. 70 Bojovné umění či umění bojovat Recyklací pro lepší život!, detail

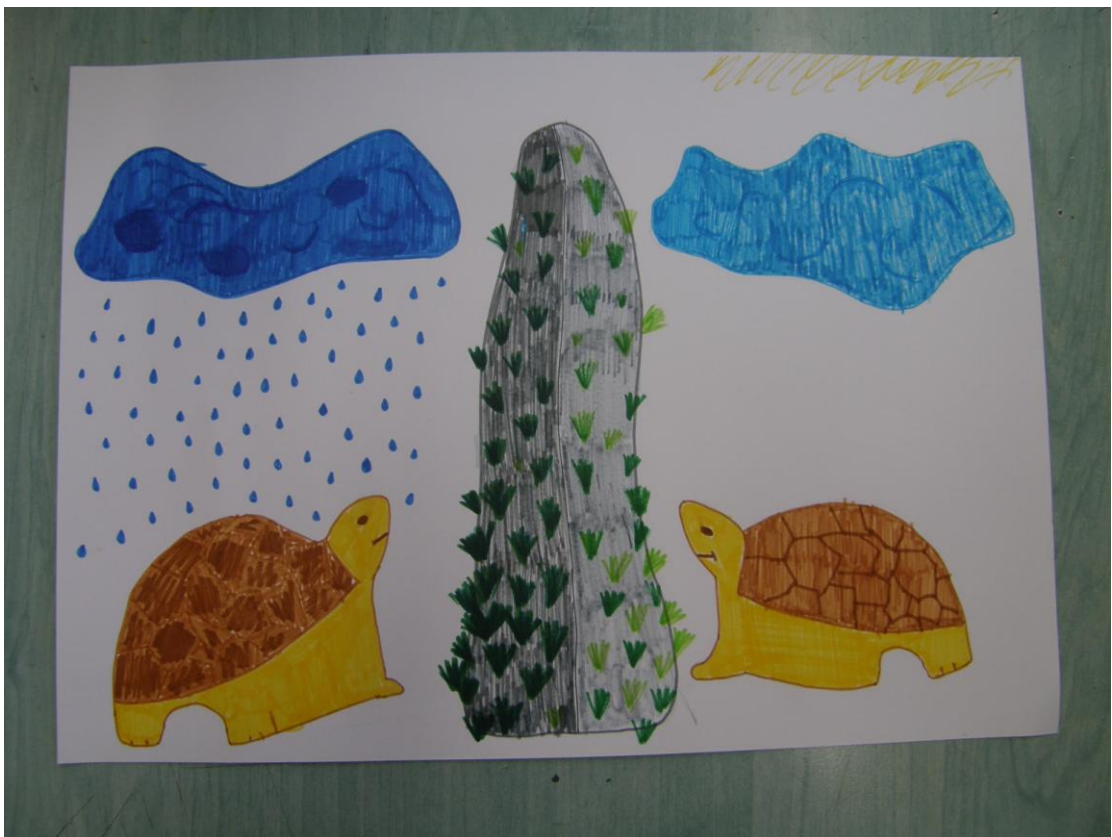
Obr. 71 Záhadná opona, obrysy schované za oponou

Obr. 72 Záhadná opona

Obr. 73 Záhadná opona

Obr. 74 Záhadná opona

Obr. 75 Záhadná opona

Obr. 76 Záhadná opona

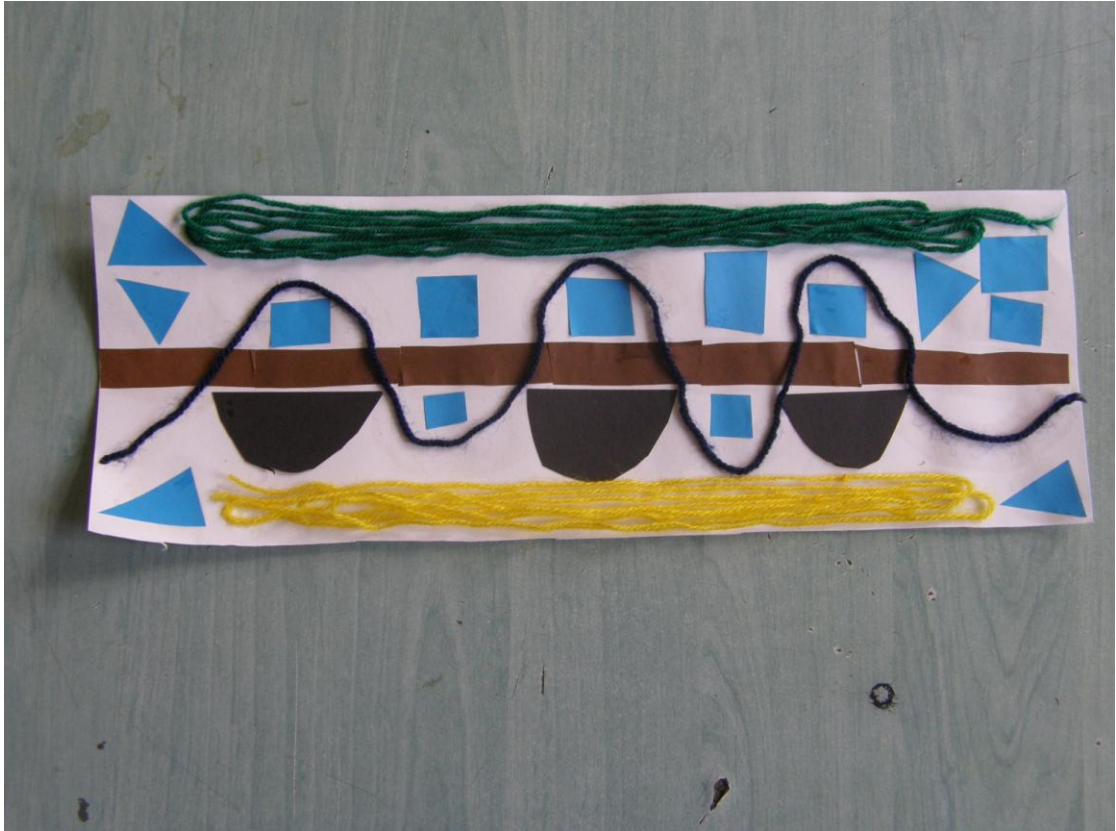
Obr. 77 Čarovný koberec, motivace

Obr. 78 Čarovný koberec, kombinace materiálů

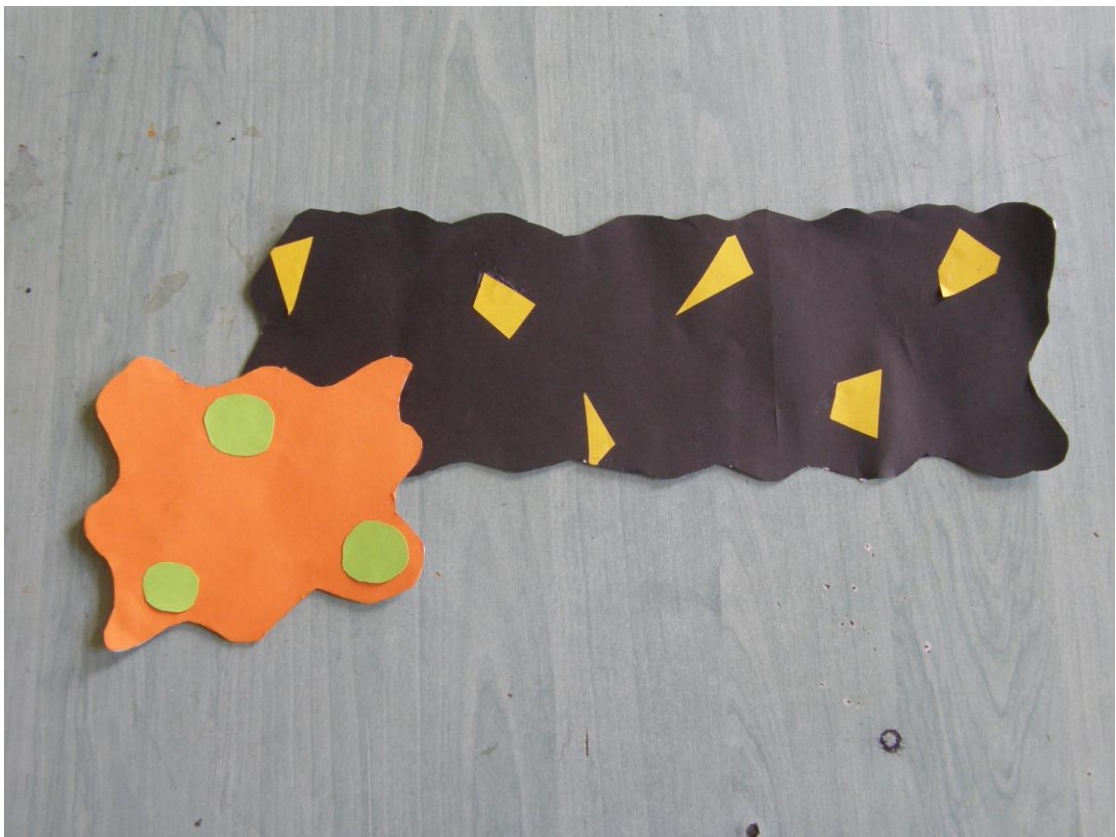
Obr. 79 Čarovný koberec, kombinace materiálů

Obr. 80 Čarovný koberec, kombinace materiálů

Obr. 81 Čarovný koberec, kombinace materiálů

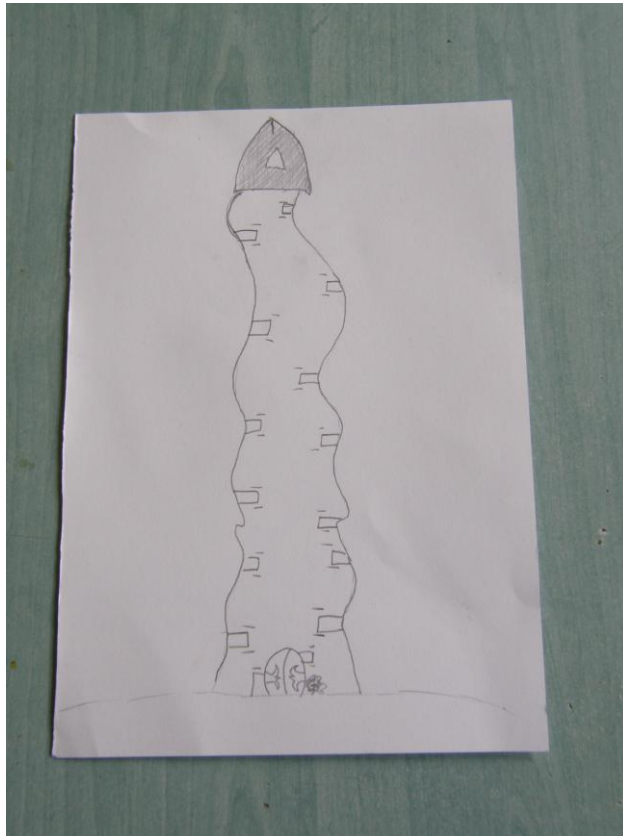
Obr. 82 Čarovný koberec, jen z papíru

Obr. 83 Čarovný koberec, jen z papíru

Obr. 84 Čarovný koberec, jen z textilu

Obr. 85 Čarovný koberec, tajemná komnata

Obr. 86 Čarovný koberec, tajemná komnata

Obr. 87 Čarovný koberec, hodnocení

Obr. 88 Čarovný koberec, průběh práce

10 Seznam zdrojů obrazové dokumentace

I. Seznam příloh k teoretické části

1. Obr. 1 Správa webových stránek. Antonín Kybal – Ludmila – Vít, 1960. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/viewimg.php?iid=836>. [cit. 2014-06-16]
2. Obr. 2 MATTASOVÁ, Věra. Antonín Kybal, gobelín, 1974. In *Czech design* [online]. Dostupné: <http://www.czechdesign.cz/foto.php?lang=1&status=obr&c=2378&o=16709>. [cit. 2014-06-16]
3. Správa webových stránek. Antonín Kybal – bytový textil. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/viewimg.php?iid=857> [cit. 2014-06-16]
4. Správa webových stránek. Antonín Kybal – malovaný hedvábný šátek, 60. Léta. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/viewimg.php?iid=834> [cit. 2014-06-16]
5. Správa webových stránek. Antonín Kybal – návrh na koberec, 1930. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/viewimg.php?iid=855> [cit. 2014-06-16]
6. Správa webových stránek. Antonín Kybal – návrh na koberec, 1959. In *Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích* [online]. Dostupné: <http://www.galerie-ltm.cz/viewimg.php?iid=856> [cit. 2014-06-16]
7. SÁGL, Jan. Velká králíkárna. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=506>. [cit. 2014-06-16]
8. SÁGL, Jan. Krajina s modrým králíkem. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=507>. [cit. 2014-06-16]
9. SÁGL, Jan. Kladení plín u Sudoměře. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=503>. [cit. 2014-06-16]
10. RAJZÍKA, Jaroslava. Renata Rozsivalová. In *Abart* [online]. Dostupné: http://abart-full.artarchiv.cz/obrazky/22837_0001.jpg [cit. 2014-06-16]
11. RAJZÍKA, Jaroslava. Renata Rozsivalová. In *Abart* [online]. Dostupné:

- http://abart-full.artarchiv.cz/obrazky/22839_0001.jpg [cit. 2014-06-16]
12. POTŮČKOVÁ, Alena. Petr Kvíčala. In *České muzeum výtvarných umění* [online]. Dostupné: http://sbirky.cmvu.cz/index.php?request=show_art_ext¶m=O_1662&lang=cz [cit. 2014-06-16]
 13. POLÁK, Martin. Time for Bed XVIII. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=6488> [cit. 2014-06-16]
 14. Správa webových stránek. Syfo III. In *Daniela Mikulášová* [online]. Dostupné: <http://www.daniela-mikulaskova.cz/?portfolio=syfo-iii> [cit. 2014-06-16]
 15. Správa webových stránek. Jehelníčky (každodenní woodoo). In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://www.artlist.cz/?id=3352> [cit. 2014-06-16]
 16. Správa webových stránek. Jehelníčky. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://www.artlist.cz/?id=4905> [cit. 2014-06-16] Správa webových stránek.
 17. Jehelníčky (každodenní woodoo). In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://www.artlist.cz/?id=3352> [cit. 2014-06-16]
 18. CHALÁNKOVÁ, Vendula. To je zpráva, napsala. In *Artlist – Centrum pro současné umění Praha* [online]. Dostupné: <http://artlist.cz/?id=5766> [cit. 2014-06-16]
 19. KAPLANOVÁ, Linda. Havana, Bright tomorrows. In *Czech design* [online]. Dostupné: http://www.czechdesign.cz/d_foto.php?lang=1&designer=97&prace=5491 [cit. 2014-06-16]
 20. CORTÉS, Joaquín. Jiri Kovanda Two golden rings – Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía. In *1F Mediaproject* [online]. Dostupné: <http://www.1fmediaproject.net/new/wp-content/uploads/2012/11/ji.jpg> [cit. 2014-06-16]
 21. DĚCKÁ, Hana. Dům jako živý organismus. In *Bydlení* [online]. Dostupné: <http://www.bydleni.cz/clanek/Dum-jako-zivy-organismus>. [cit. 2014-06-16]
 22. CIKÁNOVÁ, Karla. 20b Vysílání vzkazů. In *Objevujte s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. s. 26. ISBN 80-852-7785-9.
 23. CIKÁNOVÁ, Karla. 8 Míčky k 25. Narozeninám. In *Objevujte s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. s. 15. ISBN 80-852-7785-9.

24. CIKÁNOVÁ, Karla. 17 a, b, c, d Klaun. In *Objevujte s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. s. 23. ISBN 80-852-7785-9.
25. CIKÁNOVÁ, Karla. 95 Strašák, 96 Fantastická maska. In *Objevujte s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. s. 99. ISBN 80-852-7785-9.
26. CIKÁNOVÁ, Karla. 91 Anténka, 92 Paměť. In *Objevujte s námi textil*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1996. s. 96. ISBN 80-852-7785-9.
27. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 05-22 Experiment s materiálem a technikami. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 35. ISBN 978-80-244-3154-3.
28. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 05-35 Experiment s materiálem a technikami. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 41. ISBN 978-80-244-3154-3.
29. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 05-38 Experiment s materiálem a technikami. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 41. ISBN 978-80-244-3154-3.
30. KLIMEŠOVÁ, Dagmar. 09-16 Dagmar Klimešová, Sloup. In ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 179. ISBN 978-80-244-3154-3.
31. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 09-34 Dóm, cesta. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 188. ISBN 978-80-244-3154-3.
32. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 09-35 Vitráž. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 188. ISBN 978-80-244-3154-3.
33. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 11-045 Pampelišky. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 233. ISBN 978-80-244-3154-3.
34. ŠTEIGLOVÁ, Taťána. 11-104 Pavučina. In *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 248. ISBN 978-80-244-3154-3.

35. JENÍČKOVÁ, Aneta. 08-54 Aneta Jeníčková, Já kukla. In ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 158. ISBN 978-80-244-3154-3.
36. KONDERLOVÁ, Silvie. 12-020 Silvie Konderlová, Komunikace - rozhovor mezi ženami. In ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 264. ISBN 978-80-244-3154-3.
37. VAŠÍČKOVÁ, Martina. 10-16 Martina Vašíčková, Barva, světlo, prostor, Diplomová práce. In ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 208. ISBN 978-80-244-3154-3.
38. MACHOVÁ, Martina. 13-098 Martina Machová, Karimatky. In ŠTEIGLOVÁ, Taťána. *Textilní a prostorová tvorba: nová témata*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 1 DVD-ROM. s. 305. ISBN 978-80-244-3154-3.

II. Seznam příloh k praktické části – fotodokumentace lekcí

1. Archiv autora, Obr. 39 Neviditelný plášť, průběh lekce
2. Archiv autora, Obr. 40 Neviditelný plášť – dlaždičky
3. Archiv autora, Obr. 41 Neviditelný plášť – dlaždičky
4. Archiv autora, Obr. 42 Neviditelný plášť – dlaždičky
5. Archiv autora, Obr. 43 Neviditelný plášť – skříň
6. Archiv autora, Obr. 44 Neviditelný plášť – tričko
7. Archiv autora, Obr. 45 Neviditelný plášť – stěna s rozhlasem
8. Archiv autora, Obr. 46 Dívka s Downovým syndromem, Neviditelný plášť – utěrka
9. Archiv autora, Obr. 47 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Ahö
10. Archiv autora, Obr. 48 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Ahö
11. Archiv autora, Obr. 49 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Uvězněna ve snu
12. Archiv autora, Obr. 50 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Uvězněna ve snu
13. Archiv autora, Obr. 51 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Voda v poušti
14. Archiv autora, Obr. 52 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Voda v poušti

15. Archiv autora, Obr. 53 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Voda v poušti, detail
16. Archiv autora, Obr. 54 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Chlad
17. Archiv autora, Obr. 55 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Čudnost
18. Archiv autora, Obr. 56 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Čudnost
19. Archiv autora, Obr. 57 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích, průběh práce
20. Archiv autora, Obr. 58 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích, detail
21. Archiv autora, Obr. 59 Špatné věci odcházejí a dobré zůstávají – Smích
22. Archiv autora, Obr. 60 Bojovné umění či umění bojovat, zaznamenávání fixou
23. Archiv autora, Obr. 61 Bojovné umění či umění bojovat, průběh práce
24. Archiv autora, Obr. 62 Bojovné umění či umění bojovat, rozložení prostěradla
25. Archiv autora, Obr. 63 Bojovné umění či umění bojovat, Zamyslete se nad sebou!
26. Archiv autora, Obr. 64 Bojovné umění či umění bojovat, Zamyslete se nad sebou!, detail
27. Archiv autora, Obr. 65 Bojovné umění či umění bojovat, Neubližujete jen sobě, ale i ostatním tvorům!
28. Archiv autora, Obr. 66 Bojovné umění či umění bojovat, Neubližujete jen sobě, ale i ostatním tvorům!, detail
29. Archiv autora, Obr. 67 Bojovné umění či umění bojovat, Je na čase začít něco dělat!
30. Archiv autora, Obr. 68 Bojovné umění či umění bojovat, Je na čase začít něco dělat!, detail
31. Archiv autora, Obr. 69 Bojovné umění či umění bojovat, Recyklací pro lepší život!
32. Archiv autora, Obr. 70 Bojovné umění či umění bojovat Recyklací pro lepší život!, detail
33. Archiv autora, Obr. 71 Záhadná opona, obrysy schované za oponou
34. Archiv autora, Obr. 72 Záhadná opona
35. Archiv autora, Obr. 73 Záhadná opona
36. Archiv autora, Obr. 74 Záhadná opona
37. Archiv autora, Obr. 75 Záhadná opona
38. Archiv autora, Obr. 76 Záhadná opona

39. Archiv autora, Obr. 77 Čarovný koberec, motivace
40. Archiv autora, Obr. 78 Čarovný koberec, kombinace materiálů
41. Archiv autora, Obr. 79 Čarovný koberec, kombinace materiálů
42. Archiv autora, Obr. 80 Čarovný koberec, kombinace materiálů
43. Archiv autora, Obr. 81 Čarovný koberec, kombinace materiálů
44. Archiv autora, Obr. 82 Čarovný koberec, jen z papíru
45. Archiv autora, Obr. 83 Čarovný koberec, jen z papíru
46. Archiv autora, Obr. 84 Čarovný koberec, jen z textilu
47. Archiv autora, Obr. 85 Čarovný koberec, tajemná komnata
48. Archiv autora, Obr. 86 Čarovný koberec, tajemná komnata
49. Archiv autora, Obr. 87 Čarovný koberec, hodnocení
50. Archiv autora, Obr. 88 Čarovný koberec, průběh práce